

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

ПРИВРЕМЕНОГ НАРОДНОГ ПРЕДСТАВНИШТВА
КРАЉЕВСТВА СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА.

35. РЕДОВНИ САСТАНАК

ПРИВРЕМЕНОГ НАРОДНОГ ПРЕДСТАВНИШТВА
КРАЉЕВСТВА СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА
ДРЖАН У БЕОГРАДУ 13. ЈУНА 1919. ГОДИНЕ.

ПРЕДСЕДАВАО:

Председник Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ

СЕКРЕТАР:

Др ИВАН КРНИЦ.

Присутна су била сва гг. Министри осим г. Потпредседника Министарства, г. Министра Војног, реформу, г. Министра Финансија и г. Министра за Социјалну Политику.

Председник Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ: Господо, отварам 35. Редовни Састанак. Изволите чути протокол прошлог састанка.

Секретар Др. ИВАН КРНИЦ чита протокол 34. редовног састанка.

Председник Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ: Господо, има ли ко шта да примети на прочитани протокол? (Нема). Прима ли Народно Представништво? (Прима). Изволите чути молбе и жалбе.

Секретар Др. ИВАН КРНИЦ саопштава ове молбе:

а) Удружења демократских Југословенских жена и учитељица Краљевине Хрватске и Славоније — Секција за нашу децу, да се стане на пут трговању белим робљем, промени закона о ванбрачној деци као и да жена сарађује у социјалним, господарским и политичким питањима;

б) Николе Дивљана из Црне Ријеке срез Сарајевски, да се казне шуцкори који су народу зулуме чинили, пљачкали, као и да се пронађу сви жандарми који су 1914. и 1915. народ тукли и злостављали. Моли да се аграрно питање реши у корист тежака и жали на Шерифа Арнаутовића и његове другове, што не одоше 1914. године у Беч у одбрану народа;

в) Васе Чабриновића бившег трговца из Сарајева интернираног са децом у Осеку, моли за помоћ и повратак у Сарајево;

г) Боже Маршићанина, управника вароши Београда у пензији моли, да му се стечена чиновничка права опет поврате на уживање, која су му противу закона одузета;

д) Николе Васиљевића учитеља и осталих тежака из Осечана, да се аграрно питање што пре реши;

џ) Петра Воркапића, бившег обавезника чиновничког уреда из Сремске Митровице моли за хитну помоћ на име штете коју му је непријатељ нанео; и

е) Милене Д. Димитријевићке, учитељице у Сопцима, срез Лепенички округ Крагујевачки, да јој се проведено време у привременој служби учитељској урачуна у сталне године службе.

Председник Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ: Господо, ове ће се молбе унутити Одбору за молбе и жалбе. Изволите чути једну допуну у предлогу г. Илије Илића.

Секретар Др. ИВАН КРНИЦ чита допуну у предлогу г. Илије Илића.

(Види прилог на крају састанка.)

Председник Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ: Господо, и ова ће се допуна предлога г. Илије Илића упутити редовним путем. Изволите чути извештај г. Министра Финансија, кад мисли одговорити на интерпелације.

Секретар Др. ИВАН КРНИЦ чита извештаје г. Министра Финансија:

а) Да ће на интерпелацију г. Димитрија Машића и другова о извршењу прегледа свих благајни, какво је стање нађено и да ли је било злоупотреба одговорити, кад прикупи потребне податке;

б) да ће на интерпелацију г. Милана Марјановића о неположеним рачунима појединих благајника одговорити кад буде прикупио потребне податке.

Председник *ДР. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ*: Изволите чути једно саопштење.

Секретар *ДР. ИВАН КРНИЦ* чита депешу Народног Одбора из Сплита која гласи: »На 5. текућег, пригодном посјета двојице енглеских часника у Старом Граду, талијански карабинијери на најпростији начин, кундацима, шакама и ногама лупали су Југословене. Неколико су жена и дјеце измрцварили, а фратра Рабадана тако, да је крв бацао. Енглески часници енергично су интервенирали, али безуспјешно. Одмах су услиједила уапшења водених и виђенијих родољуба. До сада су узапшена 24 на броју. Далења уапшења слиједу. Узрујаност је неописива. Терор се наставља. Молимо за помоћ«. — За народни одбор Јурај Росини.

Председник *ДР. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ*: Господо, пре него што пређемо на дневни ред има неколико усмених питања. Г. Анте Јагић има да упутити питање на г. Министра Унутрашњих Дела о укидању или бар ограничењу полицајских мера на унутарњи саобраћај држављана. Г. Јагић има реч.

ДОН АНТЕ ЈАГИЋ: Унатраг пар мјесеци биле су поштрене, полицајне мјере обзиром на унутарњи саобраћај странаца. Опћинство је на разне начине коментирало то поштрење. Говорило се, да то поштрење полицајних мјера има ту сврху, да спречи nerede пригодном прославе 1. маја. Али са одржавањем тих мјера постало је особито тешко путанству. То се види особито сада пригодном укрцавања и искрцавања из Београда у Земун, и из Земунa за Београд, како је то тешко. Ми посланици, који нашим посланичким легитимацијама имамо једну врсту слободнога пролаза осјећамо, да је врло тешко путовати, а камо ли приватници кад иду по своме послу из једнога мјеста у друго морају сваки пут да ревидирају своје објаве, да се приказују итд. Особито је то тешко сада, с обзиром на ову врућину и топлицу, која је сада од једанпут настала. Опћинство то сад не разумије и тешке су му те мјере и чују се свакојаке примједбе. Онај из Краљевине Србије каже: »Па зашто смо се ми борили, чему те секирације?« Онај из прека па и Србин православни каже: »Па горе ми је под Србијом, него што је било под Маџарском и Аустријом«. Онај који долази из далека њему је тај долазак отежан свакојаким тепикоћама у путовању и кад дође он каже: »Што ће ми таква држава, кад видим како се у њој живи«. Те мјере нијесу оправдане с обзиром на наш вањски положај, јер главне велевласти су нас признале, и

за то одржавање тих мјера чини рђав утисак на оне странце, који су међу нама, и који онда јављају другђе, како је то у овој нашој новој држави, да се такве изнимне мјере одржавају и да се људи боје сваког и најмањег даха. А и у унутрашњости наше државе, мислим, да су настале доста срећене прилике, и да би се дале те мјере укинуги, или, ако то није могуће, онда да се бар ограниче или ублаже.

Прије 1. маја било је ваљда погубељи од болшевизма, и сви смо стријепили, кад смо чули, да се у Босни спремао нека револуција, и чисто смо одахнули, кад смо сазнали, да је успјело угушити тај народни поклет. И онда је било депутација, које су метанисале и клањале и поклицале, сваки према својим обичајима, и изјављивале влади своје задовољство, да смо, хвала Богу, изишли из једне велике погубељи.

Дакле, ја мислим, како рекох, обзиром на све ово, да би се могле те изнимне мјере укинуги, или бар ублажити, тим више, што бих рекао, да ако иједан организам код нас, колико је могућно, перфектно функционира, то треба признати, да полицајни организам врло добро функционира, и ми имамо потпуно поуздање у тај полицајни организам, да ће он, и без тих мјера, каквог мизерабилног болшевика пограбити, ако би се појавио.

За то сам слободан упитати г. министра унутрашњих дјела, јесу ли му познате неприлике, од којих, услијед изнимних полицајних мјера у унутарњем саобраћају, тешко трпи наше опћинство, и је ли вољан, да те изнимне мјере укине, или бар на најмање ограничи.

Председник *ДР. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ*: Има реч г. министар унутрашњих дела.

Министар унутрашњих дела *СВЕТОЗАР ПРИБИЋЕВИЋ*: Господо, ја сам слободан одговорити на ово питање у кратко.

Прије свега, те мјере нијесу издане због 1. маја, него су ранијег датума. Те мјере нису издане само код нас, него и свагђе другђе. Странци се томе не ће чудити, јер нигђе није боље у погледу тих мјера. Шта више, они, који долазе из страних земаља, туже се, како се код нас врло либерално поступа, како се веома ласно поступа, док се тамо те мјере веома ригорозно врше. Те мјере нису издане због оних разлога, које је изнио г. народни посланик, него због тога, што смо још увијек у ратном стању. (Глас: Ми нисмо у ратном стању!) Али држава се налази у ратном стању. Те су мјере издане ради тога, што се налазимо у том одношају. Издане су не само код нас, него се проводе и у другим државама. (Антун Кристан: Нигдје тако!)

Председник *ДР. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ*: Молим вас, господо, да не прекидате говорника.

Министар унутрашњих дела **СВЕТО-ЗАР ПРИБИЋЕВИЋ** (наставља): Ми имамо прилике, да слушамо притужбе и приговоре, да се код нас прелиберално поступа.

Нема никакве сумње, да те мјере отежавају саобраћај и нема никакве сумње, да од тога трпи интерес грађанства, и ја сам приправан да уземем у оцену напомене, које је овде учинио господин народни представник и колико данашње прилике допусте, да те стеге попусте.

Председник Др. **ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ**: Има реч господин дон Анте Јагић.

Дон **АНТЕ ЈАГИЋ**: Ја сам задовољан одговором г. Министра, само имам да учиним једну малу опаску. Ми смо у Србији били неколико година у ратном стању, али те мјере су заведене тек пре два мјесеца. Како смо могли за пет мјесеци живјети за вријеме револуције и напредовати, могли смо и сада.

Председник Др. **ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ**: Господин Стојан Рибарац има да постави питање на г. Министра Трговине и Индустрије.

СТОЈАН РИБАРАЦ: Ја сам мотивисао своје питање у писму, које сам упутио господину Министру.

Председник Др. **ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ**: Ви желите, господине посланиче, да господин министар прво почне.

Има реч господин Министар Трговине.

Министар трговине и индустрије др. **ВОЈА ВЕЉКОВИЋ**: Господин посланик Рибарац упутио је на мене ово питање, да му одговорим на јавној седници, је ли пријашњи Министар Трговине допустио Новосадским баштованима извоз арпаџика у Мађарску за рекомпензацију и кад је то урадио? Даље, је ли се Драгиша Матејић, трговац из Београда, и када, обраћао Министарству Трговине за извоз 40 вагона арпаџика из Новог Сада из Бачке и шта је по тој његовој молби решено? Треће, је ли Матејић осим тога тражио пре какво допуштење за извоз и што је са том другом његовом молбом урађено?

На та питања имам да одговорим ово. Пређашњем Министру Трговине и Индустрије господину Рибарцу обратили су се преко ондашње народне управе у Новом Саду баштовани новосадски и тражили начелно одлуку код владе у Београду за извоз око 200 вагона арпаџика, 100 вагона лука и 10 вагона луковог семена ван демаркационе линије, већином за привредне установе Ческе републике. При томе молиоци су претсавили, да ако им се та извоз не допусти, онда ће то бити од велике штете за њихове интересе,

Поводом ове представке ондашњи господин Министар Трговине госп. Рибарац одобрио је удружењу Воћарској и Повртарској трговачкој задруги у Новом Саду својим решењем под бр. 2020, 20210, 1783 од 24. фебруара извоз 10 вагона арпаџика по 5000 килограма на вагон, за Чехословачку и Мађарску, затим је одобрио извоз 500 кг. арпаџика за 100 кг. арпаџијског семена такођер из Новог Сада у Бекешчаву у Мађарској. Све дозволе издате су уз компензације исте вредности у шибицама, додатка за кафу, гвожђарску и ципеларску робу. Најзад одобрио је господин Рибарац извоз 10 вагона по 5000 кг. арпаџика из Новог Сада за Угарску и Чехословачку под условом рекомпензације исте вредности са шибицама у додатку за кафу гвожђарској и ципеларској роби.

Осим тога господин Рибарац је одобрио извоз из Војводине истој задруги решењем од 12. марта ове године бр. 3303 од 100 вагона арпаџика за Босну и Херцеговину, а решењем од 21. марта ове године бр. 3853 одобрио је извоз из Новог Сада преко демаркационе линије 300 вагона спанаћа, 150 вагона арпаџика, 1000 вагона зелени, 150 вагона лука и 100 вагона салате све под условом рекомпензације у потребној роби или здравој валути у горњим износивима вредности извезених артикала. Поред тога онда господин Министар Трговине дао је дозволу за извоз Ивану Еремину, трговцу зелени из Новог Сада 1. марта ове године бр. 2429 за извоз 20 вагона лука, 50 вагона арпаџика и 10 вагона луковог семена из Срема, Баната, Бачке и Барање, за Ческу, Аустрију и Мађарску под условом да се за ту робу увезе у земљу стакло, пољопривредни алати и други артикли потребни нашем становништву.

То је одговор на прво питање.

Што се тиче другог питања, да ли је Драгиша Матејић, трговац из Београда тражио дозволу за извоз арпаџика и да ли је осим тога још штогод тражио из аката у Министарству, види се ово. Да је Драгиша Матејић, трговац из Београда трима молбама од 28. фебруара ове године тражио дозволу за извоз из Баната и Бачке за Беч 100 вагона шаргарепе и 20 вагона першуна за рекомпензацију увоза. Друго тражио је дозволу да извезе из Баната и других крајева Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца 400.000 килограм сухих шљива, 40 вагона пекмеза и 40 вагона ракије шљивове и комове.

Најзад тражио је трећом молбом да из Барање, Бачке и Баната може извести за Беч 100 вагона шаргарепе и першуна и да за вредност ових артикала увезе отуда као рекомпензацију новинарску хартију.

По овој трећој молби тадашњи министар трговине господин Рибарац није дао одобрење. Најзад,

што се тиче овога питања, да ли је Драгиша Матејић тражио дозволу за извоз 40 вагона арнаџика, одговрам, да се у актима не налази никаквог трага о тој молби.

С тиме су исцрпена сва три питања.

Председник Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ: Има реч г. Стојан Рибарац.

СТОЈАН РИБАРАЦ: Одговор г. Министра просвете задовољавајући је. Ја ћу молити госп. Председника за допуштење за само неколико речи, да објасни мотиве да би се осветила дискусија, која се тим поводом води.

Господин Свињарев је потакао ово питање и казао је, да су ратари ишли од немила до недрага, али је признао да су добили дозволу од министарства трговине и да је најзад било тегобе са вагонима, те је ствар пропала, то је категоричка изјава госп. Свињарева и као што се види слаже се са актима.

Онда је господин с друге стране устао да изопачи то што је г. Свињарев казао и тврдио је, да министар трговине није дао дозволу и чак је пожелио интерпелације да се извиди ко је крив што је држава толико штетовала.

Као што се види из одговора г. министра трговине пређашњи министар трговине прихватио је са највећом предусретљивошћу захтјев. Не само то, него кад се је појавила молба једног трговца за извоз 200 вагона шаргарепе, ја сам преко повереника Министарства, госп. Тодоровића поручио: кажите новосадским ратарима, да ја недам ни једном трговцу, да шпекулира за њихов рачун; кажите им нека дођу сами и све оно што могу примити дат ћу им и тако је било.

Ја сам најзад мислио, да ми је дужност, да покренем ово питање пред скупштином, да се оно на овај начин расвијетли, због тога што су једне новине допеле једну тенденцијозну белешку, као да су само нерадом министара трговине, који није доспео за четири месеца да реши то питање, пропали толики милијони. (КОСТА ТИМОТИЈЕВИЋ: То је факт.) То није факт, господине. (Председник др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ: Господине Тимотијевићу, молим Вас.) То није факт, не само да то није факт, него је то лаж, господине. Господин Министар Трговине је своју дужност испунио.

Председник Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ: Господе, тиме смо свршили овај део пре дневнога реда. Сада прелазимо на дневни ред. На дневном реду је гласање о предлогу дра. Матка Лагиње и другова о дозволама за извоз и увоз. Дискусија о овоме предлогу је на прошлој седници свршена и сад би имали да приступимо гласању. Као што знате предлог за резолуцију гласи овако: изволите чути господина секретара.

Секретар др. ИВАН КРНИЦ (чита):

ПРЕДЛОГ

Народних посланика Др. Лагиње, Др. Павлића, Др. Петричића и другова, за резолуцију у погледу објављивања дозвола за увоз и извоз робе.

Привремено Народно Представништво решава:

»Позива се Краљевска Влада, да сваких 15 дана поднесе Народно Представништво исказ о свима дозволама за увоз и извоз живежних намирница и сваке друге робе, што су их током односног времена дали поједини владини органи државни и покрајински. У том исказу нека буду тачно наведени сви тражиоци дозвола по њиховом имену, боравишту и занимању, врста и множине робе, место из којег је и у којем се је увоз или извоз питао, дозвола или ускрата дозволе, дан и број исказнице. Напокон мора се навести:

1. Је ли за тражиоца исказнице когод посредовао, и ако јест, тајна ознака његова. Напокон опаска:

2. Је ли исказница дана условом рекомпензације и ако јест које? те која су јемства добијена да ће тај услов бити извршен;

Гледе облика расправе предражемо § 87. а закона о пословнику, да се овај предлог, без упућења посебном одбору, расправи у наредној седници Народног Представништва као ствар хитна.

Образложење.

1. Трговина је везана за дозволе за извоз из државе и за увоз у њу, и за живежне намирнице још и за извоз из једног нашег краја у други. Тим је створена могућност, да становити трговци и нетрговци буду погодовани, а други запостављени и тако се, ако не друго, лако спречава конкуренција међу трговцима, којих је број и тако ограничен већ ради тога, што трговање није посве слободно.

2. Не имамо повремених статистичких публикација на кратке размене времена, да би се дознало колики је промет робе из једнога краја у други, нити из наше земље у туђину или из туђине у нашу земљу.

3. Врло су честе тужбе, да се при издавању увозних и извозних исказница погодује појединцима на штету других и да се то догађа услед разних интервенција.

4. Једнако био би само наставак највеће корупције, од које су држава и народ до сада обилно штетовали, кад би се основала било какова централа, нарочито централа на извоз стокe, коју кани држава, како се гласа, и опет дати у руке приват-

ницима. Такве централе према поразном искуству из недавне прошлости, не пружају никакво јемство, да би предузете послове обављале коректно и за ошћенитост успјешно, а поврх тога, не би оне Народном Представништву давале податке, какове се овим предлогом траже.

Ради свега тога а особито с разлогом под 3. нужно је прихватити предлог, да Народно Представништво узмогне право пресуђивати ову грану нашег јавног живота и предузети даље кораке, које би сматрало потребитима.

Београд, 2. јуна 1919. год.

Др. М. Лагиња с. р., Иван Ковачевић с. р., Др. А. Павелић с. р., Др. Петричић с. р., Др. Радован Марковић с. р., Вјекослов Спинчић с. р., Др. Никола Винтерхалтер с. р., Др. Х. Храсница с. р., А. Јагић с. р., Др. Ладислав Полић с. р., Иван Першић с. р., Др. Шурмин с. р., Др. Светозар Ритиг с. р., Дон Шегвић с. р.

Председник др. **ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ**: Господо, влада је пристала, да се овај предлог огласи као хитац, и да се гласа о њему као о резолуцији скупштинској. Сад ћемо приступити гласању. (**НАСТАС ПЕТРОВИЋ**: Једно питање о гласању.)

Има реч господин Настас Петровић.

НАСТАС ПЕТРОВИЋ: Као што знате, ја сам говорио против другог дела ове резолуције. Мислим да нисам ни сам у скупштини против тога другог дела и овом приликом наглашујем, да готово не би било ниједног посланика, који не би био за први део резолуције. Допустите, да разчланимо ову резолуцију у два дела, на први и други, и да гласамо за први најпре, па после за други део. Иначе би ја био принуђен, ако се за целу резолуцију гласа, да гласам против, и ако ја нисам против првога дела те резолуције.

Председник др. **ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ**: Ја мислим, да се не може говорити о томе, такав би предлог требао да потекне на прошлој седници. (**НАСТАС ПЕТРОВИЋ**: Има два става.) Да, има два става, али се на прошлој седници није делало у два става, већ је говорено о целом предлогу.

Сад имамо да приступимо гласању. Гласаће се седењем и устајањем. Ко је за, он ће седети, а ко је против, тај ће устати. (**ДРАГ. ПЕЧИЋ**: Ја мислим, да би требало став по став гласати, кад има народних посланика, који су за један став, а против другога става.)

Председник др. **ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ**: Има реч господин др. Матко Лагиња.

Др. **МАТКО ЛАГИЊА**: Ја мислим, господо посланици, да се ова резолуција има изгласати или цела, како је предложена, или ако има господо која мисле да је не могу гласати, онда они нека гласају против. Колико сам разумио, има овдје господо, која не ће да гласују за то, да се име посредника означи у тој објави. Али, господо, ја мислим да је то једна од најважнијих ствари у овој резолуцији, и да би парламенат себи дао врло лошу светлост, господо моја, кад ми баш овај део резолуције не би хтели гласати.

Председник др. **ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ**: Дакле, господо, гласаћемо седењем и устајањем. Ко је за, он ће седети, ко је против он ће устати. (Сви седе. — **НАСТАС ПЕТРОВИЋ** устаје: Ја сам против другог дела резолуције.) Објављујем, господо, да је ова резолуција примљена једнодушно, сем једнога гласа.

Прелазимо на другу тачку дневнога реда: Извештај Верификационог одбора о избору господина Дрмончића. Изволите чути госп. известиоца.

Известилац др. **ХЕНРИК КРИЗМАН** чита извештај, који гласи:

НАРОДНОМ ПРЕДСТАВНИШТВУ.

Верфикациони Одбор примио је накнадно пуномоћије г. Николе Дрмончића (заменик Милан Апостоловић) посланика за округ тетовски.

Против овога избора уложена је жалба Александра Х. Парлића и другова, којом се оспорава његов избор и мандат, јер је био полицијски чиновник за време избора повереника и посланика.

Пошто је размотрио жалбу, изборна и друга акта и саслушао г. Дрмончића, одбор је нашао:

да су избори повереника у срезу Горњо-Полошком извршени на дан 2. марта о. г., а избор посланика г. Дрмончића извршен на дан 31. марта; а да је г. Дрмончић разрешен од дужности полицијског писара среза Г. Полошког на дан 24. марта о. г. према извешћу г. Министра Унутрашњих Дела Бр. 1777. Услед таквог стања ствари већина одборска сматра, да је г. Дрмончић учествовао у припремама за избор повереника среза, коме је био функционер — надзорни орган, и да је по томе слобода избора повереника среза Г. Полошког доведена у сумњу и тиме и сам избор посланика г. Дрмончића, пошто је број повереника тога ср за од утицаја на сам резултат избора. — Зато већина одборска има част предложити Народном Представништву, да изволи избор повереника за срез Г. Полошки као и избор посланика г. Дрмончића поништити.

ГГ. Настас Петровић и Урош Ломовић имају своје одвојено мишљење и изнеће га Народном Представништву усмено у седници.

За известиоца одређен је г. др. Кризман.

Београд, 4. јуна 1919. год.

Секретар, Председник,
Др. Хенрик Кризман, с. р. Драг. Пећкић, с. р.

Чланови:

Настас Петровић, с. р. (одваја се), Боривоје Ј. Поповић с. р., Урош Ломовић, с. р. (одваја се).

Председник др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ:
Има реч господин Настас Петровић.

НАСТАС ПЕТРОВИЋ: Господо, поводом мандата госп. Дрмончића ми смо се у верификационом одбору готово поделили у две групе. Било нас је свега пет чланова. Тројица од пет чланова нашли су да је избор г. Дрмончића неправилан, да га треба одбацити и наредити ново гласање у његовом изборном срезу, пошто се повереницима његовог среза оспорило право распољење. Други део верификационог одбора — нас двојица — нашли смо да апсолутно не ма никаквог разлога, да се избор г. Дрмончића поништава и да му се мандат одузима.

Како је већина од тројице чланова казала своје мишљење у поднетом вам извештају, а мањину нисте чули, то је мени пало у део да вам кажем разлоге који су руководили нас двојицу да се одвојимо од одборске већине тврдећи да је избор Дрмончића сасвим у реду и да га не треба поништавати.

Господо, право верификације јесте уставно право Народног Представништва. По томе праву Народни Представништво је потпуно слободно да у последњем степену реши је ли избор кога од чланова Народног Представништва био правилан, треба ли му мандат примити, или је његов избор био неправилан и мандат му треба одбацити.

После оцене Народног Представништва нико нише нема права да се меша у ту ствар. Одлука је наша, дакле, коначна. Као год што је, господо, код сваког човека, који има право одлучивања, дакле коначно право одлучивања, прва, најпреча дужност да добро мотри како ће његова одлука гласити, као што то вреди за сваку колективну јединицу кад тако што ради, исто тако то вреди за Народни Представништво, као једну велику колективну јединицу. Чим је Народном Представништву дато право да у последњем степену поништи један мандат или га усвоји, онда оно мора бити до крајњих граница објективно, сваку ствар скрупулозно мора испитати и тек онда доносити коначну одлуку. Ту, господо, несме пресуђивати — а ја то нарочито подвизавам

за Народни Представништво — ни један од политичко-партијских елемената, као ни симпатије или антипатије, него разлози и објективност. Чим се једно Народни Представништво почне сплуштати на ту низину да у оним моментима, кад има себе да успособљава, кад има да решава мандате својих чланова, почне решавати не по разлозима, не по објективности, него по симпатијама, онда оно иде против себе, ратује против самога себе, оно себе убија, а то Народни Представништво никада несме да чини.

У том погледу оно треба да брилира једним најсветлијим примером свима институцијама у земљи, које имају такво или томе слично право. Кад се Народни Представништво издигне тако високо, онда ће на такав његов рад гледати и све остале институције, које имаду сличну задаћу, као на светао пример.

Ја сам сматрао да ово неколико речи унапред кажем због тога, што овде имамо сада да показујемо, јесмо ли објективни, хоћемо ли да водимо рачуна само о разлогу, или да водимо рачуна о каквим другим, споредним, недопуштеним стварима.

Господо, кад Народни Представништво решава један мандат, оно га решава само с обзиром на две стране. Оно гледа формалну страну, јер је сваки кандидат био последица вршења извесног закона. Закони изборни су закони формалне природе, а ту су уписане извесне формуле, које су за избор биле потребне. Гледа се, да ли су све законске одредбе испуњене и јесу ли све прописане форме извршене. То је једна страна тога питања и Народни Представништво има скрупулозно да пази на ту страну. Друга је страна тога питања да Народни Представништво треба да пази увек, ра ли је тај — чији мандат има да решава — заиста изабраник народни, да ли њега народ заиста шаље са љубављу и поверењем у Скупштину, или је, и ако су извршене све формалности законске, ипак промакао без поверења народног кроз те форме мимо Народни Представништво. Ово су важне ствари и треба да се обе стране скрупулозно испитају.

Ово наше Народни Представништво поникло је на један особити начин. Њега је, како је састављено, дала и прошлост једним делом, а дала га је и једна особена врста револуције, у којој смо се налазили онда, кад смо стварали ову државу, и у којој се још готово и данас налазимо, данас кад је имамо да довршавамо. Кад смо испитивали мандате свих чланова Народног Представништва, који нису дошли на начин, на који смо ми, пређашњи чланови српске Народне Скупштине, дошли овамо, онда се о овој формалној страни није могло, нити смело водити рачуна онолико, колико би се водило рачуна, да су чланови Народног Представништва, који су на други

начин дошли у ово Народно Представништво, дошли по каквом изборном закону. Но они су дошли на начин, који је вама свима добро познат и том се приликом није ни смело нити се водило рачуна о каквим формама. Ми смо тада у већини случајева гледали да ли они, који су ушли у ово Народно Представништво, по својој политичкој прошлости представљају љубав народа из свог краја, и тако смо примили многе и многе од вас у пуном уверењу — које у мени ни данас није поколебано — да имате поверење народа, којег сте политички догле представљали. Ми, господо, данас немамо такав случај.

Ми имамо случај, где је била нека врста избора, који је озго, по сили прилика, морао бити наметнут онако, како је вршен. Ми дакле имамо мандат једног нашег пријатеља из новоослобођених области пређашње краљевине Србије, господина Дрмончића. Кад су наређивани избори у Македонији, онда је влада, у оскудици изборног закона, јер га није могла дати, за те крајеве, пошто они нису уживали уставан режим, прописала извесна правила, издала извесан ред, по коме ти избори морају да се изврше и у та упутства, у те одредбе, унела је и једну, а наиме: да сваки, који буде изабран, не може ући у скупштину, ако је полицијски чиновник, а није на месец дана пре тражио, да се од полицијске службе разреши. Таква је, господо, одредба и у нашем уставу, и ми је сви знамо, који смо стари посланици из старе српске народне скупштине. Међу упутствима је, као што рекох, таква једна одредба, и она је требала да уђе у та упутства, и добро је што је ушла. Али господину Дрмончићу спори се мандат само због тога, што се тврди, да је он као полицијски чиновник у једном срезу свога изборног округа изабран за народног посланика. Да, господо, господин Дрмончић је заиста био полицијски писар у једном срезу свога изборног округа, али он није изабран као полицијски писар, јер је разрешен по указу од те службе, не истина у оном року, који је прописан тим упутствима, него у једном краћем року. То сада имамо да испитамо, и ја морам да се вратим на ту формалну страну због тога, што је код избора у Македонији било и тих форма, па о њима морамо водити рачуна. Избори у Македонији били су 30. марта. Господин Дрмончић, знајући да ће бити кандидат за народног посланика у свом изборном округу, односно специјално кандидат грађана свога среза, он је још у фебруару месецу, ако се не варам 21. фебруара, специјалним актом својим тражио, да се разреши од службе полицијског писара. Између 21. фебруара и 30. марта има више него што је и наш устав прописао кад је хтео да скучи полицијске чиновнике, да се могу слободно кандидирати за народне посланике. Треба да се мало задржимо, код

тих формалности. Ја сам казао, да је господин Дрмончић 21. фебруара актом својим дао оставку на полицијску службу и тражио да се разреши. Акт му је примљен, али он није био разрешен.

Он доцније, ако се не варам, 1. марта упућује поново акт, којим тражи да се разреши од службе, поново се жури да престане бити полицијски писар, знајући напред да му то може шкодити кад се буде решавало о његовом мандату, његовом пуномоћству. Он нарочито наглашава да му то треба уважити због тога, што се кандидује. Па ипак се на тај акт ништа не одговара! Господин Дрмончић, господо, давши први акт излази из канцеларије, престаје да ради, и јавно, отворено изјављује да неће више ништа да ради зато што хоће да буде посланички кандидат, зато што верује, да ће бити изабран. О томе се не води рачуна, него се и даље оставља као казни полицијски орган и ако он у канцеларију не долази и не ради. На крају крајева то се стање прекида указом, ако се не варам од, то ће ми помоћи г. Дрмончић, (Јоца Јовановић: Од 15. марта) од 15. марта, и тек се 15. марта он разрешава од дужности.

Ја вам постављам, господо, ово питање: Кад је наш уставотворац казао, да сваки полицијски чиновник, ко жели бити кандидат, мора раније на месец дана престати бити полицијски функционер, да ли је он могао претпоставити и такав случај: да кад један полицијски писар, један окружни начелник или срески начелник, који се кандидује и на 2 месеца раније тражи пензију или полаже оставку, Министар неће да му је уважи? Он се кандидује, избира га његов округ у ком се кандидовао и наједанпут долази Народно Представништво и каже му: Ви не можете бити посланик, ви сте били полицијски чиновник за то време, ви губите право на свој мандат, јер нема онога рока од месец дана између указа о престанку ваше полицијске службе и дана избора. Па, господо, на такав начин многи и многи добри људи, добри народни посланици могли би бити изиграни, кад то хоће да уради дотични Министар. Јер, у шаџи је Министровој увек да му уважи оставку, или, ако хоће, да је не уважи неколико дана, или неколико недеља, онолико, колико њему треба. За мене је, господо, кад се ја опредељујем, једино мерило то: да ли је г. Дрмончић благовремено поднео оставку, или је није благовремено поднео. Као што сам вам већ навео, он је оставку поднео благовремено; као што сам вам напоменуо, он не само да је благовремено поднео оставку, него је, господо, и канцеларију напустио; престао је бити функционер и, као такав, у таквим околностима од свих повереника свога среза гласан и изгласан. Смем ли се ја сада, кад хоћу да се одлучујем и кад гледам на ту формалну страну, да се опредјелим

овако, па да кажем: »Јесте, ти си желео да будеш на време разрешен, али те Министар није разрешио; то, истина, није твоја кривица него министрова али, видиш, немаш онај месец дана који закон тражи и ти због тога треба да идеш кући«. Ја тако нећу да се опредјелујем и сматрам, па то отворено хоћу и да кажем, да сваки који би се тако определио, не би био објективан.

Ја подвлачим да између дана кад је он тражио, да му се уважи оставка и дана кад је изабран, има више од месец дана, и кад има толико, онда сматрам, да је и формална страна испуњена и да му се ништа не може предбацити, и казати да је његов мандат због ове ствари неисправан. Појачавам ово и тиме, што је он и другим актом својим изразио жељу, да му је то потребно због кандидације. Још више се у том његовом акту истиче његова воља да не буде полицијски орган, како му то не би сметало за избор за народног посланика.

Да окренемо, господо, сад другу страну, овог питања, да видимо, да ли је он могао да утиче као полицајац, на своје бираче, и ако је могао, колики је ова његов утицај и колико је то утицало да он буде изабран. Подаци, са којима смо ми располагали, казују нам ово: Гласало је свега у целом округу сто тридесет повереника. Господин Васа Богојевић добио је 119 гласова. Господин Дрмончић 81 глас. Трећи кандидат, који није добио пуномоћство, добио је 29 гласова. Његова жалба чини ми се постоји код овог избора. Овом броју 81, који је као што видите много већи од половине целокупног броја гласаћа, замера се то од стране одборске, што се у том броју 81, налази 35 гласова повереника, специјално онога среза, у коме је г. Дрмончић служио као полицијски писар. Ја сам вам мало пре казао, како ствар стоји са његовом полицијском службом. Сад хоћу да вам наведем само ово: И кад се овај број, господо, одбије, дакле 35 од 81, ипак ни онда немате ону полутину, која је потребна. Поред тога имате овде, господо, још нешто друго. Овај број кад одбијете, па те гласове остатка додате гласовима неизабратог кандидата г. Парлића, опет ни г. Парлић, ако чак и предпоставимо, да би сви они гласали за њега, опет ни он, не би имао ону половину, која је потребна. Смете ли, господо, уопште да то чините? Ја мислим да не смете. То не смете чинити из два разлога. Прво, што оном другом кандидату сви ти гласови не помажу, јер он има мање него г. Дрмончић, и друго, не смете да предпоставите, да човеку који је под предпоставком претио бирачима, да ће сви ти бирачи дати свој глас за тога човека. Ви сте сви стари политички људи и сви сте били у изборним борбама, па знате, господо, докле досиже притисак и колико он може да учини. Али, господо, не може

се предпоставити да ће један човек својим притиском натерати све људе свога изборнога среза и округа, који имају право гласа, да гласају сви за њега. Нашао би се бар ко год да не гласа за њега, него за другога. Међутим, овде је обрнут случај, јер колико сам ја видео, сви су повереници гласали за г. Дрмончића. За мене је то други знак, знак да г. Дрмончић ужива љубав тога краја и поверење тога краја, (Чује се: Тако је!) и да ту не може бити говора о притиску. И ако је итко изразит представник свога краја, то је г. Дрмончић.

Он ту конкурента нема, нити је имао, нити је имао раније, ни на дан самога избора, него да су сви који су имали право гласа, гласали за г. Дрмончића. И са те друге стране, по којој би се могло тврдити, да је било каквога притиска, не може бити говора да г. Дрмончић не ужива поверење. А кад хоћу да судим о овом избору, ја морам судити овако, да је г. Дрмончић изабран за посланика чистим, непомућеним поверењем суграђана, који су имали право гласа и гласали за њега.

Сада додајте томе још нешто. Полицијски писар је мало звање, ситно звање; то није велики ауторитет власти, који може утицати на бираче тако, да свима бирачима одреди пут, којим ће ићи. Још нешто. Господин Дрмончић није био кандидат по расположењу озго. Он је имао кандидате друге, који су били кандидовани по расположењу озго од стране владе и власти. Ако је неко са предпоставком хтео агитирати и хтео употребити власт у тој агитацији, онда би се то чинило за некога другога, а не за господина Дрмончића, а кад та околност стоји, онда молим вас да ово што сам казао најобјективније процените. Верујем, ако тако будете радили, да неће бити ниједнога, који ће бити против овога мандата, за који већина одборска предлаже, да се одбаци. Молим Народно Представништво, да прими овај мандат као исправан. (Живо одобравање са плескањем на десници.)

Председник Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ:
— Има реч г. Драгутин Пећић.

ДРАГ. ПЕЋИЋ: Пошто је господин предговорник у говору изнео неколико нетачности, које могу да скрену Наронду Скупштину с правога пута, ја молим да чујете и моје објашњење поводом рада Верификационога Одбора о избору г. Дрмончића.

Да би задобио расположење Народног Представништва за своје мишљење, г. Петровић се је позвао на једну одредбу става за коју је казао, да је тај рок на месец дана пре дана избора, па је на тој основи засновао мишљење, како је Дрмончић дао оставку у року више од месец дана пре избора, и по томе да је одбор Верификациони учинио повреду кад је ту Устав наопако применио. Г. Петровић ишао

је још и даље и слободно и јавно казао у Народном Представништву, да је г. Дрмончић на два месеца дана пре избора дао оставку. (Добацивање са деснице : То није казао.)

Ако вам је, господо, стало до тога, да донесете објективну одлуку, онда је прва ваша дужност, да чујете и противно мишљење. (Одзив са деснице : Хоћемо.) Ја као председник Верификационог Одбора нисам ни најмање протестовао кад сте ви говорили, слушао сам мирно изношење ствари, које се не слажу са званичним актима. Ви нећете допустити ми, да кажем у чему се и зашто с тим не слажем.

Пре свега неколико речи о овом року по Уставу. По нашем Уставу, за изборе у краљевини Србији постоји одредба, која говори о року од месец дана. Али она не говори о месец дана пре дана избора, као што је то господин Петровић казао. У Уставу је тачно казано, да се полицајац може бирати, ако је престао бити полицајски чиновник на месец дана пре дана почетка кандидовања. (Приговарање.)

Господо, ви, који толико протестируете, никада нећете доћи у положај, да објективно судите, ако и противно мишљење не чујете.

Настаје дакле питање, што је то кандидовање и почетак тога. По Уставу и по закону у Србији кандидовања је допашање листе кандидата. (Тома Поповић: Па где су листе, овде нема листа.) Према томе рок од месец дана, о коме је говорио господин Настас Петровић, за изборе у Србији не рачуна се од дана избора, него од дана прве листе за кандидацију. То значи, да рок по коме се полицајац у Србији може кандидовати, није месец дана пре дана избора, како је то јавно представио господин Настас Петровић, него много више управо толико више, колико је времена од предавања прве листе суду, па до дана избора. (Бука и приговарање.)

Значи, господо, да кад се суди о примени једног уставног или законског наређења, да му не смијемо давати значење каква нам је згодно и како нам се допада, него онаково, какво оно својом садржином тражи и наређује.

Ето, господо, то је тај рок, о коме је говорио господин Петровић и који се је примјењивао овде у Србији за избор посланика и сад видите да он није онакав ни онолики, како је казао г. Петровић. Али ми тај случај овде немамо. Ми нити смо бирали посланике у јужној Србији по томе уставу нити је верификациони одбор ценно важност тога избора по уставу. Ако прочитате извештај верификационог одбора који је раздан, тамо ни једне речи нећете наћи, како Дрмончић избор треба по томе или томе члану устава поништити. За то нити ту а нити код

извештаја о избор господина Тирковичућа нема савршено ничега о том уставу, који је вредно у Србији и о року за њихову оставку.

Али господин Петровић је ипак узео за основу тога говора тај рок, шак је онда казао Народној Скупштини ово: Господин Дрмончић је поступио у томе року. Он је прво дао оставку 21. фебруара пак је 1. марта поновио своју оставку и најпослије министар полиције 15. марта уважио његову оставку, и т. д., и т. д.

Господо, та ствар по званичним актима тако не стоји, већ овако.

Господин Дрмончић позвао је верификациони одбор да даде изјаву о наводима, који су у жалби изнесени. Тамо је наведено да је он разрешен од дужности полицајског писара, на дан 24. марта ове године, да слобода избора у његовом срезу није била огарантована. Он је одбору изјавио: »21. фебруара поднео сам оставку а разрешен сам 1. марта«. На питање господина Ломовића, како кажете да сте 1. марта разрешени, кад рекосте да сте одмах напустили службу, он је казао: »Ја сам сматрао да сам 1. марта разрешен да је тако законски било и престао сам долазити на дужност. (Један глас: »То није истина!«)

Верификациони одбор да би дао Народној Скупштини могућност, да буде у положају, да цени јесу ли наводи господина Дрмончића тачни или не, јели жалба основана или не, да би изашао са што већом објективношћу пред вас, — верификациони је одбор за моменат усвојио мишљење господина Ломовића, па је упутно питање министру унутрашњих дела, да он каже кад је господин Дрмончић разрешен, међутим, господо, у жалби која тражи поништај избора господина Дрмончића има за прилог једно уверење полицајске власти, оне исте код које је господин Дрмончић био функционер, у коме уверењу стоји забележено, да је господин Дрмончић разрешен од службе полицајског писара за тај срез на дан 27. марта. (Настас Петровић: Указ! Указ!)

Дакле стојећи пред том несугласношћу између изаве господина Дрмончића и уверења полицајске власти као јавне исправе, ми смо на предлог господина Ломовића, који је такође говорио о објективности, упутили питање г. министру унутрашњих дела да нам и он накнадно одговори шта је сад од свега овога истина. Дали је начелник среза говорио истину или је господин Дрмончић говорио неистину? И господин министар унутрашњих дела нам је одговорио да је према депеши поверљивој којом је тражио од начелника среза — добио одговор да је господин Дрмончић разрешен од дужности на дан 24. марта. Ето, господо, то су била факта која су стајала пред нама на расположењу. Имали смо по-

лицејско уверење, имали смо изказ г. Дрмончића и имали смо накнадно питање и одговор г. министра унутрашњих дела. И онда ево шта је изашло. Изашло је да се одговор министра унутрашњих дела и уверење полицијске власти, код које је г. Дрмончић био у служби поклапају а да се говор г. Дрмончића не поклапа. Шта је сад имао да ради верификациони одбор? Верификациони одбор није узео Устав, како то говори г. Петровић или како неко мисли, и казао: »Истина нема месец дана«. Нисмо ми устав ни читали, нисмо ми полицијску уредбу ни примили у руке. Верификациони одбор пошто је размотрио предмет и друга акта, нашао је ето ово. Питали смо сами себе, шта је то народни посланик; управо ко се треба сматрати за народног посланика на изборима, па смо дали сами себи одговора, »онај који буде изабран од народа без икакве сумње и без икаквог могућег утицаја на слободу и резултат избора. Пошто смо, господо, утврдили тај основни појам, да се за народног посланика има сматрати онај, који је изабран на слободном избору, ми смо онда питали: да ли је код овог избора спроведена та слобода; да ли је она доведена у сумњу; да ли је сам резултат избора доведен у сумњу, па смо овако резоновали нас тројица.

Прво, избор повереника извршен је на дан 1. марта. Вршен је од општинских власти, над којима је полицијски државни надзор вршио г. Дрмончић (Глас; Срески начелник!). Он, као члан среске власти, у тренутку бирања повереника и у тренутку припрема за избор повереника, био је надзорна власт над народом, који је имао да бира те поверенике. Па смо, онда, даље дошли на ово. Г. Дрмончић је разрешен 24. марта, дакле на пет дана пред избор, кад су ти повереници, тако изабрани, имали да гласају за народног посланика. И онда смо дошли до овога: кад је власт руководила избором повереника, кад је г. Дрмончић био у положају надзорне власти онда када се вршио избор повереника, који је главна и основна ствар за избор посланика, кад је у том својству он био док су све припреме за избор извршене и спремљене, онда ми немамо вере, да је тај избор и повереника и посланика извршен слободно и без утицаја власти.

Е сад, господо, о том утицају г. Петровић каже ово: »По Богу, господо, зар се може замислити, да неко прети толиком броју повереника и људима, па да се изберу они, које жели г. Дрмончић«.

Г. Петровићу и ви, господо, примите на знање, да утицај не лежи само и једино у сили и прилиску. То је овде Аустрија практиковала, па се и она уверила, да чак и сила није помогла према неким људима. Утицај на изборе посланика може се вршити и помоћу других дејстава и пријатељства (Настас

Петровић: Па онда смо сви притискивали бираче); а понајвише са положаја власти, кад власт има да утиче за себе, т. ј. кад је власт у питању, кад је она кандидат и кад за њу треба гласати.

Према томе, господо, стојећи на таквом гледишту, ми смо дошли до закључка, да је у овом случају слобода избора дошла у сумњу. Е, сад је остало још једно да видимо: шта је са резултатом избора. Да ли је та слобода, која је дошла у сумњу, да ли је та поремећеност била од утицаја на резултат избора. И онда смо, господо, у пуној седници отворили акта, и дошли до овог резултата.

Изабрана су двојица. Један је добио 110, а г. Дрмончић 80; онај други одмах иза њега добио је 29. Ако број повереника, г. Дрмончића, који су у сумњи, одбијете од Дрмончића, па ако их додате овом првом, који има 110, видећете, да на његов избор то ништа не утиче; али, ако их одбијете од Дрмончићевог избора, па их додате оном другом, онда он има наједанпут више, него Дрмончић. Према томе, господо, резултат је такав. Избор повереника у срезу у коме је био господин Дрмончић кандидат је у погледу на резултат од утицаја, јер његово додавање броја повереника тога среза утиче на општи резултат избора, према томе, господо, ми смо гласали тако да треба предложити Народном Представништву, да се тај мандат поништи.

Сад, господо, још нешто. Господин Настас је казао, да он сматра да је избор господина Дрмончића, кад је као полицијски писар могао доћи за честитање. Ја, који сам претурно преко главе толике изборе, никада не би стајао на том гледишту, да се може честитати народу, што је изабран полицајац. Нарочито нам треба честитати онда, кад су избори вршени под оваквим приликама и средствима за какве се најмање може казати, да је полиција могла утицати на изборе. Господо, ако желите објективно да гласате, ви сте сад у положају да цените и извештај верификационог одбора и објашњење, које сам ја дао поводом говора господина Настаса Петровића и свакога другог који буде говорио. По нашем дубоком уверењу највећа је објективност, ако се гледа на ствари онакве какве јесу, а не како се допадају очима, који је гласају. Овде је утврђено да је слобода и резултат избора господина Дрмончића доведен у сумњу, за то смо ми имали кураже, да предложимо, да се избор господина Дрмончића поништи.

Председник др. **ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ:** Реч има господин Настас Петровић.

НАСТАС ПЕТРОВИЋ: Молим Вас, господо, да исправим само неке нетачности у говору господина Пећића.

Ја писам казао, колико се сећам, нисам могао

ни казати ни помињати нека два месеца — ја сам тачно казао датуме. Ја сам тачно казао да је г. Дрмончић полагао оставку на свој положај актом од 21. фебруара.

Даље, господо, ону одредбу нашег устава која говори о оном року од 30 дана за полицијске чиновнике, узео сам, у онолико у колико ми је била потребна да наведем после упутства владина, која је дала и по којима су избори требали да се изврше, јер је и у тим упутствима ушао тај рок од 30 дана.

Господин Пећић узео је кандидовање по нашем уставу. Сасвим је тачан онај рок до 30 дана по нашем уставу где су предвиђене особене процедуре по којима се врши и кандидација и избор народног посланика. Али кад се говори о изборима у Македонији онда се не може говорити о кандидацији. Дан избора поклапа се са даном кандидације и онда онај који хоће да говори о правилности избора има да цени дан избора повереника и дан избора посланика. Да поменем, господо, још две до три ствари. Г. Пећић наводи, ако се неварам, како није истина да су они водили рачуна у верификационом одбору специјално о томе року од 30 дана. Међутим прочитајте извештај верификационог одбора он само о томе и води рачуна јер говори непрестано: »Да су избори повереника у срезу Горње Полошког извршени на дан 2. марта о. г., а избор г. Дрмончића извршен на дан 31. марта; а да је г. Дрмончић разрешен од дужности полицијског писара среза Горње-Полошког на дан 24. марта о. г., према извешћу г. Министра Унутрашњих Дела бр. 1777 итд., само се дакле о томе року говори, само на други начин. (Драг. Пећић: Читајте даље!) Чим се помиње дан кад су били избори, кад је разрешен г. Дрмончић дужности, онда се сигурно говори због тога што је пред верификациони одбор стављало питање о року од 30 дана. Да није то питање стајало, не би то било ни помињано, него би се одмах прешло на игру бројева, коју је г. Пећић сад износио. Али он није прешао на игру бројева него је ударао гласом на ове датуме, јер иначе ове рокове не би ни помињао. Извештај је, господо, потписан и пред свима вама је, ви га можете поредити, и сравнити кад год хоћете и Ви се можете уверити да је тачно овако као што ја кажем. Ја хоћу само још да нагласим ово, господо. Ја се чудим, да може бити још неких притисака, сем притисака силом. Нема других притисака. То друго није притисак, то је добро расположење, пријатељство, другарство, воља, или што хоћете.

Може се притискивати силом, претњом онима који гласају, да ће им се ово или оно учинити, ако не пошаљу дотичног кандидата, или нека власт, која се ангажовала за кандидата, може делати другом силом: новцем. И новац је притисак. Другог при-

тиска нема, господо, о коме води рачуна законодавац и уставотворац.

Кад је реч, господо, о притиску овде, онда ја вас молим опет, да мало промислите о томе: може ли један човек у рангу писара полицијског, у једноме округу, а он служи само у срезу, где има и начелника окружнога као старешину, где има срезког капетана као старешину, — може ли он у округу учинити притисак на оне, кои имају права да гласају, да они гласају за њега? То је, господо, апсурд. (Граја.) Ја хоћу да вам наведем само још ово. Ми смо у Србији под старим режимом имали кроз дуги низ година један изборни систем, који је сличан изборима у Македонији: изборе посредним путем, преко повереника. Ако је игде и у каквој земљи вршила власт притисак приликом таквих избора, вршила их је власт у Србији. Многи су живи свјedoци свих оних тортура, којима су повереници мучени да изберу једног или другог или трећег посланика, који је стајао у вољи владе. Па каквих смо појава имали? Имали смо у Србији појаву, да смо унаточ тога гласања и бирања посланика преко повереника, и унаточ страховитог притиска на све могуће начине, доводили радикалну скупштину усред Београда, насупрот и краљу, насупрот и владама, које нису презале ни од каквог притиска. Повереници су ипак гласали за своје кандидате. (Жагор.)

Председник Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ: То није објашњење, г. посланиче.

НАСТАС ПЕТРОВИЋ: Ја морам ствар да објасним мало више

Видите, господо, како сада звони оно, што сам ја казао, како се морају објективно и правилно ценити факта: да је господин Дрмончић као полицијски писар имао све поверенике за себе и они су гласали сви за њега. Да је било притиска никад тога факта не би било. Нашао би се бар неко који би гласао против њега. Увек би било људи, који би гласали против њега.

Ја вас молим поново: никаквих других разлога нема да се његов избор поништи.

Председник Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ: Има реч господин др. Драг. Пећић ради објашњења.

ДРАГ. ПЕТРОВИЋ: Ја сам, господо, узео реч ради објашњења извесних ствари, које је г. Петровић нетачно навео.

Прво објашњење односи се на то, што је он овде јавно у Скупштини казао да смо ми водили рачуна о року од 30 дана. Кад сам га ја позвао да прочита извештај и да покаже где се то види, господин Петровић то није учинио. Г. Петровић је прочитао само то, да смо ми у извештају казали да је избор пове-

реника вршен 2. марта и да је избор посланика г. Дрмончића извршен 31. марта. Јесте, то је истина, то смо морали да кажемо, јер то су факта, која имамо да ценимо, то је прамет о коме имамо да одлучујемо, то је материја. Али господо, нигде нема записано да смо ми предлагали да се овај избор поништи човеку зато, што није на 30 дана пре избора дао оставку. Ако г. Петровић поново остане при своме тврђењу и прочита извештај верификационог одбора, а тако исто ја молим да то учине и господа, која изгледа да не желе да саслушају и противно мишљење, ако прочитају и ако нађу да смо ми то казали, онда ја господо сво изјављујем, да ћу лично гласати за оснажење мандата г. Дрмончића. (Граја.) Не ваља износити неистину за истину.

Г. Петровић каже, како сам ја говорио о сили и притиску па додаје, да се притисак не може вршити друкчије него силом. Пре свега, господо, ја уопште нисам о притиску ни говорио, него сам само побијао мишљење господина Петровића о притиску. Ја сам говорио о утицају и рекао да се утицај на изборе може вршити и другим начином, а не само силом: пријатељством, влашћу, обећањима итд. Напомена господина Петровића, како притисак власти у опште нема утицаја на изборе, и његово навођење примјера у Србији, како је притисак доводио за посланике увек људе противне влади, може важити у извесном степену, и за извесне људе који не знају наше прилике, али не може важити за све људе подједнако. Допста тога је притиска и таквога резултата бивало, али га је бивало само онда када смо били гимназисте. А кад смо ја и господин Петровић постали зрели људи, када смо стекли право гласа и када смо радили у истој вароши, онда је на жалост било и другог утицаја и друкчијег резултата. Сетите се Цинцармарковића. (Граја.) Још господо имам да учиним и последњу исправку. Господин Петровић непрестано у свом говору спомиње уважавање оставке г. Дрмончића, а и друга су господа то одобравала тако, да би изгледало, као да неко други треба да буде крив, ваљда господин министар, што та оставка није брзо уважена.

Господо, оставка се као што знате подноси преко начелника среског и начелника окружног, и онда је начелник окружни проводи даље министру. А ви знате ко је у Тетову начелник. То је господин Петровић свакако знао врло добро. Једна ствар господо стоји несумњиво. Објективне чињенице, објективна факта, да све индиције, које су овде изнесене казују, да избор господина Дрмончића није извршен у пуној слободи, резултат је у ствари лажан, јер не одговара правом расположењу народа.

Председник **ДРАГ. ПАВЛОВИЋ**: Има реч г. Станишић.

ДР. АЛЕКСА СТАНИШИЋ: Господо, после испрних говора госпде предговорника Петровића и Пешића, мени је остао један сразмерно лак посао. Узимам реч, верујући, да је корисно да чујете и мишљење једнога од нас из Јужне Србије. Ви сте имали прилике, да прочитате у извештају Верификационог Одбора, да је предлог такав да се мандат г. Дрмончића нема оспорити, а такође и избор повереника. Услед тога, што је Верификациони Одбор био тежње, да што боље осигура слободу избора, претпостављајући, да је она могла бити доведена у питање, одлучила се његова већина за мишљење, да је г. Дрмончић био од утицаја у своју корист онде, где је требало заштитити слободу избора. Моје је дубоко уверење, а мислим, да ће се самном сложити већина посланика из јужних крајева, независно од тога, коме крају ко припада, да разлози, који су руководили већину Верификационог Одбора, да посумња у слободу избора, нису оправдани. Ево због чега нису оправдани. Госп. Дрмончић као млад адвокат вратио се у Скопље 1912. године, кад је тамо извршено ослобођење. Одмах после ослобођења он се јавио за државну службу и постављен је за писара у срезу Горњо-Полошком. Све време до евакуације и по повратку нашем натраг, он је провео као писар тога среза. Због тога и због својих сродничких веза он је био везан за тај крај јужно од Шаре, и ако је родом северно од Шаре. Мени су познати разлози, који су утицали да он буде изабран. Чим се почело говорити о изборима ми смо наслућивали о томе; и ја вас могу уверити, да је још пре но што су бирани повереници било постојало уверење у Тетовском округу, да је један од кандидата, који ће имати највише шанса за успех, г. Дрмончић. Ја верујем, да овде није могло бити недозвољеног утицаја. На основу свега, што смо знали и раније, да је г. Дрмончић био народ тога краја прилично задужни својим коректним и исправним радом, потекло је отуда и добро расположење за њега. Али оставимо то на страну и узмимо у оцену могућност, од које се боји већина Верификационог Одбора, да није било неког спречавања у слободи избора. Ја налазим да тога није могло бити. Горњо-Полошки срез, у коме је г. Дрмончић био чиновник, у округу је у коме има поред њега још три среза. Не сећам се тачно статистичких односа, али знам да је један од тих других срезова куд и камо јачи од среза где је г. Дрмончић био чиновник. Он тамо није био као шеф, где би био у могућности да спроводи неограничавано своје жеље. Помислите само на чињеницу у обичајеном делењу послова у срезу. Познато је, да се општине из целога среза колико их има обично поделе на број писара, који раде у томе срезу, и услед тога једноме од писара не припадне цео срез, него један

известан број општине, који се одређује према броју чиновника у срезу. Е, у тако маломе кругу, у делу једног среза, Дрмончић као полицијски чиновник могао је да врши извесне утицаје. Али ипак, чак и да је искоришћавао свој чиновнички положај, тај његов рад није могао допринети успеху какав је потребан за повољан резултат избора у округу, јер остаје вам ван утицаја један добар део његовог среза и остаје вам још три потпуна среза у округу. Према томе његов утицај био је и сувише оградичен баш и да га је било. Ја сумњам да га је у опште било у неком облику, који се не би смео допустити.

Немојте веровати да ја овде полазим са ма каквог неоправданог становишта. Ја само желим да вас као један од представника народа из јужних крајева упознам и са том чињеницом, која овде није изнета. Г. Дрмончић нити је био шеф у срезу, нити је могао вршити као полицијски орган функције на територији целога среза. Даље има још три среза где су била три шефа, а изнад њих још и један окружни начелник. Ако би се допустило да је овде слобода избора била доведена у питање, онда би то могло бити само на штету г. Дрмончића. Он није био препоручени кандидат, а ако је слобода избора била доведена у питање због утицаја власти, онда је он био потпуно слободно изабран, јер су од власти били помагани само његови противкандидати, који су били препоручени.

Према томе из најдубљег уверења да овде слобода избора није била ограничавана и ја молим Народно Представништво да оснажи мандат г. Дрмончића. (Одобравање, плескање на десници.)

Председник ДР. ДРАГ. ПАВЛОВИЋ: Има реч г. др. Жарко Миладиновић.

ДР. ЖАРКО МИЛАДИНОВИЋ: Господо, ја сам свестан, да Народно Представништво осим законодавне и административне власти има и судску власт. Судску власт врши при оверовљавању мандата посланичких. И ми, кад се бавимо овде верификацијом јесмо судци и као таквим дужност нам је, да имамо увек пред очима то, да сваки судца треба да је праведан. Зна се, колико се викало у прошлим временима и под прошлим режимом на неправду судова, на зависност судца и на њихову пристраност. Па зар господо да ми не одбацимо такав поступак и не придржавамо се онога: „*fiat iustitia, pereat mundus*“. Кад говорим о овом избору, ја говорим у потпуном уверењу да је тај избор правдан и уверавам вас, да кад би био уверен, да је овај избор незаконит, ја онда не би о овом избору ни говорио. Пре него што пређем на појединости у овој ствари, ја могу мирне душе да кажем, да је овај избор боље одбрано г. др. Пећић него г. Настас Петровић. (*Драг. Пећић:* Хвала вам лепо!) Господо

колега, ја поштујем ваше знање, али допустите ми да образложим моје мишљење. Ја немам ништа против тога, ако се не би слагали у томе са мном, али је свакако слободно, да изнесем своје мишљење о разлагању и вашем и г. Настаса Петровића.

Ако је господин Настас Петровић погрешно, то је погрешно у једном, а то је, што је хтео да примени српски устав и на оне јужне крајеве. Међутим како се зна, тамо устав српски није важио онда, јер је тек пред два три дана проширен српски устав и на оне крајеве. Чуо сам, да су нека господа народни посланици хтели да се похвале као да је то њихова заслуга, што је тај устав проширен и на ове крајеве, но ја сам тога скромног мишљења, да је то донело ново време и да је тај устав морао бити проширен на оне крајеве према данашњим приликама. Погрешно је господин Петровић, који је применио устав и узео рок, кад треба да се полицијски чиновник одрекне своје службе, но сам господин Пећић га је у том исправио и показао му, да тај рок не одлучује овде, а чим то стоји, онда наравно пада извештај већине верификационог одбора. А ево зашто: У том извештају, као што је врло добро приметио г. Петровић, доиста се полаже сва важност на томе, што се господин посланик, о чијем се избору овде ради, био полицијски чиновник, тек 24. марта одрекао своје службе. Господо Пећић каже, да већина верификационог одбора није полагала на тај рок никакве важности, а ја сам у извештају верификационог одбора прочитао ово: (чита) »Услед таквог стања ствари« — дакле да није на време дао оставку, а по мишљењу већине верификационог одбора — (наставља читати): »већина одборска сматра, да је господин Дрмончић учествовао у припремама за избор повереника среза итд.«, за то, што је доцкан дао оставку и да је за то утецао на избор. Види се, да се у извештају о том року овде ради, али како је сам господин Пећић казао, тај рок овде не одлучује, јер тамо није владао у оно време српски устав, него су се имали избори да обаве по некој посебној министарској уредби. О том року у тој уредби министарској нема ни говора; према томе не би могло бити никаквог приговора избору господина Дрмончића. Но господин Пећић је ипак хтео, да каже осим тога, да је могло бити да г. Дрмончић утиче на изборе. Но ја питам, како је то могуће било, кад је Дрмончић био полицијски писар, који је имао свога шефа, среског начелника и још вишег шефа т. ј. окружног начелника. Како је могао да врши неко насиље, кад је имао над собом господара, који њему може да заповеда и забрањује. Чуо сам овде у Скупштини приредбу, да су општински бележници имали велику власт код нас при изборима. Истина је, али ју нису имали за то, што би је они по себи имали, него за то,

што су добили за таква насиља допуштење, па и наређење од котарских предстојника а ови од жупана, а ови опет од владе. То је насиље дакле дошло од владе, док овде влада није дала ником таквог овлашћења, нити окружном начелнику нити среском начелнику, шта више, у жалби против избора нема ни спомена, да би се ко потужио на то, да је Дрмончић утецао на избор и да је наговарао поверенике и гласаче да гласују, како то он жели.

Уосталом врло је добро изнео господин Петровић, да је г. Дрмончић био само у једном срезу полицијски писар, а у три није, па да по том није могао утецати на бираче у тим срезовима. Осим тога он је добио 81 глас, док његов противник има свега 29 гласова. Господин Пећић је ту некако незгодно рачунао, кад је казао, да би, кад би се овде одбили неки гласови, па додали противнику господина Дрмончића, противник имао већину. Међутим ја сам рачунао, па не видим то. Та г. Дрмончић има 81 глас, па кад би му се и 35 гласова одбило, још увек би имао 46 гласова, а противник само 29 гласова, јер ко стоји добар, да би одбијених 35 гласача гласали за противника? Види се, да је дакле велика већина гласача гласала за господина Дрмончића и то из осталих срезова, а види се, да је његов противник остао у знатној мањини према њему. Никако дакле нема доказа о том, да би господин Дрмончић вршио какво насиље, нити је уопште ко то тврдио, нити је он био у могућности, да врши насиље, јер је имао над собом претпостављене своје, који би га у том за цело спречили. Он је дао оставку 21. фебруара и он није имао никакве власти, нити је имао воље, да на икога утиче, него је само желио, да буде изабран слободном народном вољом и то се код избора показало тиме, што га је народ изабрао. Разуме се, онај, који је пао, једи се, а има и право и поднео је жалбу против његовог избора. Већина верификационог одбора не може да изнесе доказе, да оправда свој предлог, па се сад и не говори о оном року, него о том, да је господин Дрмончић утецао на своје бираче. Међутим, као што рекох, он није био никако у могућности, да то чини, нити уопште ко тврди, да је он тако што урадио, а кад то нико не тврди, види се, да он то није ни урадио. Шта више у оном извештају, о којем је говорио господин Пећић, а који је послала надлежна полицијска власт, не говори се ништа о том његовом насиљу, него се говори само, да је разрешен службе 21. марта, а то исто потврђује и господин министар унутрашњих дела, разуме се на основу извештаја надлежне полицијске власти. Ну верификациони одбор, кад је већ тражио извештај о том, кад је господин Дрмончић разрешен, требао је свакако, да тражи извештај, кад је господин Дрмончић фактично оставио

своју дужност, кад је фактично престао да врши службу и кад је било очевидно народу, да он не врши никакву власт. Да је верификациони одбор саслушао среског начелника, који није Дрмончићев партизан, онда би тек био јасан извештај и онда би се видело, да је господин Дрмончић доиста 21. фебруара отишао из звања, а то би могао потврдити не само исти срески начелник, већ и писар Милорад Костић, који такођер зна, да је Дрмончић престао радити 21. фебруара. Одатле би било још јасније и већини верификационог одбора, да он апсолутно није могао вршити никакву власт, нити утецати на бираче.

Господин Пећић је замерио господину Петровићу, што он криви министра унутрашњих дела, што је доцкан прихваћена оставка, но ја нисам разумео тако господина Петровића. Ја сам разумео ствар тако, да се на тај начин, па сад макар и опим поступком, који дуже траје, може да онемогући избор једном чиновнику, који је омиљен у народу и чија се оставка не прима дуго времена пре избора, а може чак и после избора да се прими.

И онда такав чиновник, и ако је омиљен у народу, не може бити изабран зато што је, рецимо спор поступак, или што су споре власти које шаљу извештај о оставци тосп. Министру Унутрашњих Дела. Према томе није г. Петровић говорио о некој кривици Министра Унутрашњих Дела, него је говорио само о факту. И на послетку можда је г. Петровић мислио и то, да је на тај начин дата могућност Министру Унутрашњих Дела да шиканира једнога чиновника, кога он не би хтео да има и да види као посланика. То није говор *in concreto* у овом случају, него се говорило уопште, да је могуће на тај начин да се онемогући једном чиновнику да буде изабран за посланика зато што случајно не годи и није у вољи Министру Унутрашњих Дела.

Пре но што завршим, хоћу још једну чињеницу да истакнем, а та је: да је од Министра Унутрашњих Дела, или да је бар у томе министарском отпису кандидован и Јован Бабуњски, који је секретар Министарства Унутрашњих Дела. Немојте мислити да ја хоћу што да приговорим Бабуњскоме! Ја бих се радовао, да га видим овде међу нама, јер је то један заслужан човек, који се борио противу наших непријатеља и залагао своју главу за нашу општу ствар. Ја хоћу само да кажем, да ни само Министарство Унутрашњих Дела није видело никакву препреку да неко буде кандидат, па евентуално и посланик, ако би ова или она личност, која је кандидат, била у време расписа избора полицијски чиновник Министарства Унутрашњих Дела, што је у ствари једно и исто. Тиме хоћу да кажем само то, да ни Министар Унутрашњих Дела није полагао важност

на ту ствар, па није сматрао, да не ће слободан бити избор због тога, што је дотични кандидат секретар Министарства Унутрашњих Дела, него је био уверен да ће Бабунски као један чувени јунак и родољуб бити изабран од народа, јер је у народу омиљен, а кад буде изабран, он може дати оставку на звање своје и нико неће мислити, да је он насиљем или нечим утецајем изабран за посланика.

Тиме сам, мислим, у вези са оним напред наведеним, довољно доказао и образложио, да је овај избор био потпуно слободан и да г. Дрмончић није ни најмање утецао, управо да није могао ни утецати и да би стога био велики грех и неопростив грех, кад би се ми о своју судијску кавест огрешили и његов избор поништили.

Председник ДР. ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ: Има реч г. Керубин Шегвић.

КЕРУБИН ШЕГВИЋ: Господо народни представници! Ја сам позорно слушао све досадање предговорнике, почам од г. известитеља, па ми допустите да вам кажем утисак, што су за мене поједини говорници учинили.

Најпре, господо, извештај Верификационог Одбора створен је у отсуству половине чланова. Било их је присутно на седници петорица. (Гласови Четворица!) Дакле тек већина са једним гласом. У овако важним стварима, нека ми опросте господа чланови Верификационог Одбора, било је упутно, да се причекало да буду присутни и други чланови.

Господо, од деветорице чланова Верификационог Одбора, тај закључак донијели су њих тројица, дакле трећина. То је може бити законски, али *ratio legis* није ту спасен. Ко зна, како би та ствар цспала да су у Верификационом Одбору тада били др. Сунарић и др. Лончар. Одкуд то да баш гласају тројица који спадају у исту страначку групу којој припада и г. Министар Унутрашњих Дела. Ја то подвлачим, јер изгледа некако сумњиво и изгледа ми, да се није радило отворено, него партијски.

Друго, цијела ова ствар врти се увијек око тога, да ли је г. Дрмончић имао пасивно право гласа. Пориче му се то право гласа, пориче му се и вели се, да је он био писар полицијски или пристав како би наши казали, у том своме округу, који га је бирао. Председник Верификационог Одбора казао је, да се није одлучивало у Верификационом Одбору то, да ли је он за време, или не поднио оставку, и кад је престао да функционише као полицијски орган, него да је од предсудног значаја било то, да ли је његов избор био частан, слободан и без утицаја на повјеренике. То је сасвим право. Али у Верификационом извештају нема никаквих доказа и ни ријечи о томе, из које би се могло да закључи, да је било утицаја господина Дрмончића на бираче. О

томе у извештају нема ни речи. (Пљескање.) Нема ни у жалби, нема ни у извештају. Г. председник Верификационог Одбора каже, да је он био полицијски чиновник, да нема вере, да је ту био избор чист и да г. Дрмончић није упливисао на бираче било обећањем или чим другим. (Чује се: То је сумња, а нису факта.) Да, господо. Али једна је ствар главна, а на коју се нико није осврнуо, а то је на *ratio legis*. То је, што се нико није осврнуо на разлоге са којих је законодавац одредио, да полицијски чиновници не могу бити кандидати за посланике. Који је тај разлог могао бити, господо, да законодавац ово унесе у изборни закон? Једино то, да не би Министар Унутрашњих Дела растурио своје полицијске по земљи и њих утурао за кандидате посланичке тако, да би изашла већина онаква какву би желео г. Министар. То је разлог да се одузме Министра Унутрашњих Дела и владе могућност, да преко својих чиновника који могу упливисати на народ, бирају она лица, која они хоће. Али, господо, овде је сасвим противно. Господин Дрмончић баш не спада оној групи, којој спада Министар Полиције. (Чује се: Браво!) То је *ratio legis*, тај узрок, због кога је законодавац одредио, да се полицијски чиновници и чиновници Министарства Унутрашњих Дела уопште не могу кандидовати не постоји. Господин Дрмончић изабран је против воље странке владајуће и проти Министра Унутрашњих Дела.

Био је аналоган случај у хрватском сабору, где је постојао закон да ни судија не сме бити кандидат за посланика, тако исто ниједан бележник, него морају дати оставку, ако се хоће кандидовати. Ако влада хоће, влада прими оставку тога чиновника као што је био случај код посланика Ковачевића. Али ако влада неће да прими оставку, као што је случај код господина Крница, јер је он био противник владиног кандидату, онда влада није хтела примити оставку, и кад је г. Крниц оставио уред, онда га је влада ставила под дисциплинарни суд и избор до данас није верифициран. Према приликама ради се на један начин, а према другим приликама ради се на други начин. Закључићу говор са овим и нећу вас даље гавити. Ако у ову државу скупимо оно што је добро овде и оно што је добро онде, то ће бити на срећу и добро наше државе. Ако напротив будемо скупили у нашој држави оно, што је гњило овде и оно што је гњило онде, онда ћемо скупити велику гњилеж, која ће отровати народ и државу. (Бурно одобравање и пљескање на десници и код Народног Клуба.)

Председник ДР. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ: Има реч г. Антон Кристан.

ДРАГ. ПЕЊИЋ: Молим за реч.

Председник ДР. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ :
Ви нисте поменути г. Пећићу.

ДРАГ. ПЕЋИЋ : Молим, господо, нападнут је састав седнице Верификационог Одбора, којег сам ја председник, и ред је, да ја као председник дам обавештења. Даље г. предговорник казао је, да тога и тога нема у извештају. Затим казао је, да је ту требао г. министар да ради. Дакле ја морам као председник Верификационог Одбора да брани свој рад. Ја сам нападнут, и ја ћу се задржати на кратком објашњењу.

Председник ДР. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ :
Ја сам дао реч господину Кристану, а Ви ћете после добити реч.

Има реч г. Кристан.

Poslanec Anton Kristan: — Gospodje! Debata o današnjem poročilu verifikacijskega odbora je važen, obenem pa žalosten dokaz, kako se pri nas v našem Narodnom predstavništvu trati in krade zlati čas, ki ga rabimo za mnoge važnejše stvari, ki bi jih morali na vsak način rešiti. Ljudstvo pričakuje tudi, da jih rešimo.

Gospodje! Dokle niso prišli ti nesrečni macedonski mandati, je bila verifikacija naših mandator enostavna in logična stvar. Naravno! Ko smo svoj čas odposlanci Narodnega veća prišli v Beograd, je bilo jasno in precizno domenjeno, kdo naj bo v Narodnem predstavništvu. Dejali smo: Volitev ni mogoče izvršiti. Radi tega bodo prišli v Narodno predstavništvo reprezentantje politično organiziranih strank. Vsaka stranka bo dobila toliko in toliko mandatov, vse glasom medsebojnega dogovora — upotševa naj se njena politična moč in pa položaj v tisti pokrajini, ki naj odpošlje odposlanca. Zgodilo se je to v vseh krajih Slovenije, Hrvatske, Vojvodine in Bosne (Medklici). V Bosni se je imelo prav tako vršiti. Če se ni, krivda na odgovornih elementih.

Razvoj v Nar. predstavništvu pa je došel s časoma v štadij, da so nastale grupacije, ki so stremile za močjo in hotele imeti svoje politične pristaše v tej zbornici v precej večjem številu, nego jim je šlo po dogovoru. Iz Macedonije takrat še ni bilo zastopnikov. Pri nas v Sloveniji, kjer je bil mir in red in kjer smo že desetletja volili poslance na podlagi splošne volilne pravice, na Hrvaškem, kjer so se tudi velikokrat že vršile volitve, ravno tako v Bosni, kjer so že tudi imeli takozvani deželni sabor, in v Vojvodini se volitve poslance niso mogle izvršiti in prišli smo semkaj — kakor sem že rekel — glasom dogovora. V Macedoniji pa, v oni deželi, kjer ni bilo še nikdar reda in miru, v deželi, ki stoji v gospodarskem,

kulturnem in socijalnem oziru, na mnogo nižjem stališču kot imenovane pokrajine in ki je bila skoro osem let v vojni, so se pa izvršile volitve! Prosim, v Macedoniji so se torej volitve izvršile; nevem sicer, kakšen volilni red je služil za podlago. Tudi nevem, ali so se izvršile na temelju kaknega dogovora? Vsega tega verifikacijski odbor ne pove. Pravijo le, da se je verifikacijski odbor, ko se je postavil na stališče verifikiranja ali ne-verifikiranja macedonskih kandidatov, skliceval na določne srbskega ustava, ki da so merodajne za presojo. Tu se je že konstatiralo od predgovornika Nastasa Petroviča, da se je srbski ustav šele pred kratkim s sklepom ministrskega sveta raztegnil tudi na Macedonijo. Takrat torej, ko se je „volilo“ odposlanca za Macedonijo, v tej deželi srbski utav še ni veljal, in če se verifikacijski odbor sklicuje nanj, je to čisto brez pomena, ker za določitev poslancev iz Macedonije določila srbskega ustava še niso veljala. Za Macedonijo je torej veljalo samo to, kar je veljalo za Slovenijo, Vojvodino itd. t. j. dogovor med stranami. Posebne macedonske ustave ni, torej tudi ni nikakih posebnih predpisov a volitvo v Macedoniji. Nikakov pa ne gre, da bi tukaj pri presoji odločale enostavno simpatije ali antipacije ali pa strankarska pripadnost sedaj, ko so že ti mandatarji tukaj. (Odobranje.) Jaz sem n. pr. čul sumljive glasove v krogih poslancev; reklo se je: „Če bi bil ta policijski uradnik kot je gospod Dermontič pripadnik stranke — recimo demokratske — pa bi glasovali za verifikacijo njegovega mandata“. (Veselost.)

Vavedel bom tu en zanimiv slučaj. Verifikacijski odbor in njegovi zagovorniki pravijo: „Policijski uradnik! Ta ne sme biti poslanec!“ Prav. Vem pa, da imamo tu v naši sredi celo bivšega šefa zagrebske policije. (Ploskanje.) Ta gospod je nota bene prestopil celo iz kluba, ki ga je poslal sem, v drug klub, a nikdo ne reče proti temu ničesar! (Ploskanje, veselost.) Gospodje, jaz ne navajam tega za smeh, ampak kot tragično istino, ko tragični dokaz, kako mnogi gospodje narodni predstavniki v takih stvarih postopajo. Gospod bivši šef zagrebske policije je bil poslan semkaj od Narodnega kluba glasom dogovora; njegov mandat je torej last Narodnega kluba, in on ni smel prestopiti iz kluba v klub, ne da bi bil odložil svoj mandat. Tu je bila priložnost, da pokaže večina verifikacijskega odbora svojo moralo! Ne radi tega, ker je dotičnik bil šef zagrebske policije, temveč ker je njegov mandat last stranke Nar. kluba in ne demokratske zajednice.

Če se je hotel verifikacijski odbor postaviti v slučaju Dermončiča na moralno stališče, je moral pustiti stvar tako, kakor je bila! Mi smo vsi poslani sem na temelju dogovora; kdor ne more držati dogovora, ima odstopiti, ne pa prestopiti iz kluba v klub. (Odobranje.)

Gospodje, ki so v tem slučaju tvorili većino v verifikacijskem odboru, so člani Demokratske zajednice. Vem, da se niso prav nič razburjali takrat, ko so sprejeli v svojo sredo šefa zagrebške policije. Mnenja sem, da se ne bi smeli niti sedaj razburjati! Zato tudi ni nobenoga vzroka, razburjati se radi tega, če je bil izbran v Macedoniji za poslanca mal policijski pisar, ki ni bil niti šef policije . . .

Gospodje! Jaz mislim, da je naše Narodno predstavništvo podobno narodnemu predstavništvu v Nemški Avstriji, predno so bile tam volitve; prav tako je podobno tudi narodnemu predstavništvu v Čeho-slovaški republici. Ono je namreč samo in nič drugega kot reprezentacija političnih strank v deželi po njih veljavi v predvojni dobi. Mislim, da je moralo biti nekako tako i v Macedoniji. Macedonski politični faktorji so se zbrali in določili kandidate. Kakšne kandidate so določili, nas v plenumu Narodnega predstavništva čisto nič ne briga. Mi jih moramo sprejeti kot prezentante strank v Macedoniji.

Toda nekaj drugega je, gospodje! Da se je določitev poslancev v Macedoniji res izvršila tako, kakor sem rekel, je dokaz to, da ne vidite med poslanci iz Macedonije niti enega zastopnika delavskih slojev, niti enega poslanca tamošnje socijalno demokratične stranke, dasi je v Macedoniji veliko delavstva in je imela socijalno demokratična stranka tam pred vojsko, v kolikor sem poučen, jako močne organizacije. Kje so sedaj zastopniki te stranke? Ni jih tukaj, ker niso imeli v tem času politične moči vsled dolgoletne vojske, ko sta delavec in mali kmetič morala v vojsko, premožnejši pa so se obdržali več ali manj doma in so sedaj medseboj razdelili mandate.

Vse te debate so torej nepotrebne. Kar so stranke sem poslale, zato so one odgovorne. Nam mora biti čisto vseeno kake zastopnike pošlje Macedonija, ker je to njena avtonomna stvar. Nekaj drugega pa je pri tem zanimivega. Če je bila Macedonija, kakor vidim, zrela za volitve, potem je zrela za volitve tembolj ostala Jugoslavija, in naša prva zahteva mora sedaj biti, da se izvrše volitve tudi pri nas, da gremo domov vsi, ki smo glasom dogovorov tu, in pridejo naj nazaj le izvo-

ljeni zastopniki ljudstva. Sem tedaj s predlogom o volinem redu!

Gospodje! Po mojem mnenju ni z ozirom na poročilo verifikacijskega odbora najmanjše sumnje, da je izvolitev macedonskega policijskega uradnika gospoda Dermončiča popolnoma v redu. Srbski ustav — kar vemo vsi — nima pri tem nič opraviti; v macedonskem ustavu pa ni rečeno, da policijski uradnik ne more biti poslanec. (Veselost.) Moralnih kvalitet niste navedli. Ni se reklo, da bi bil ta gospod kak lopov ali nevem kaj, s katerim bi ne mogli sedeti skupaj. Na kaj se torej opira vsa ta — oprostite ta izraz — komedija o verifikaciji, ko vsi vemo, da tiči vse kaj drugega v grimu kot ta macedonski zajček.

Gospodje, jaz ne govorim ne v prilog radikalcev in ne proti demokratom; za me sta obe stranki buržuazija, ena stranka prav tako kakor druga. (Medklici.) Govorim enostavno zato, ker se mi zdi prav, da se učene razprave vodijo o praznem nič. Jaz s stališča treznosti in preudarnosti ne vidim prav nobenoga razloga, da bi se tu veljavnost mandata in upravičenost kandidacije promatrali iz drugega vidika, kot se je vršilo pri poslancu A ali B, ki je bil ob času vpoklicanja v to zbornice javni uradnik.

Eno bi pa rad še konstatiral. Ko sem jaz v debati o treh dvanajstinkah govoril nekoliko obširneje in povedal vladi nekaj bridkih resnic, je vstal gospod ministrski predsednik Protić in rekel: „Predolgo govori!“ Tu se govori ure in ure o stvari, o koji bi ne smeli izgubljati besede, o stvari, ki bi ne smela prav za prav niti priti tukaj v pretres — a to je pa vse v redu! (Veselost.) Gospod Protić ne ustane in ne dovikne: „Gospodje, škoda je časa. — To je obstrukcija!“

Gospodje, naj se Narodno predstavništvo ne peča več s takimi debatami. Preide naj na resno delo. Odklonimo enostavno poročilo verifikacijskega odbora, odobrimo mandat gospoda Dermončiča in preidimo na ono delo, ki ga je treba vršiti. (Živahno odobranje in ploskanje.)

Председник ДР. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ : Реч има г. посланик Анђелиновић.

ДР. ГРГА Б. АНЂЕЛИНОВИЋ : Господо посланици, ја не знам, је ли господин Кристиан хоће или нехоће хтно да прискочи у помоћ новој коалицији старчевићанско-радикалској. (Пљесак.) Али ако је хтно, узео је веома слабу подлогу и слаб начин да јој изађе у сусрет.

Што се тиче његове алузије на мене, имам исакнути, да сам ја био члан Народног Већа и као члан Народног Већа замољен сам, боље рећи, наложено

ми је, без мога знања, од Председништва Народног Већа, у коме је био и дојучерашњи председник Народног Клуба г. др. Павелић, да ја у револуционарно доба, када је била погибељ, да ће се у Загребу догоди крвави немири, када се није знало, да ли под нашим ногама не букти проту-револуција, као члан Народног Већа преузнем повереничтво за јавну сигурност у Загребу. Ја сам на то место био именован без моје воље и знања, и кад сам у јутро дошао у Народно Веће, нашао сам већ налог готов. Ја нисам именован као чиновник, ја нисам уопште био ничији чиновник, него сам као члан Народног Већа био на тај положај делегиран. То је један од мојих највећих поноса, да сам то звање на задовољство државе, народа и Народног Већа најдостојније вршио.

Ја нисам био чиновник и немам ничег заједничкога са г. колесом, чији је мандат у пријелору. Мој случај нема апсолутно никакве заједнице са овим случајем, о коме је данас спор, нити се ово може узети као примјер. Ово је једно посвема друго питање, које је г. Кристан узео само ради тога, да овој новој коалицији како тако у сусрет дође. У мањкању других аргумената био је и овај аргуменат, који господи од Народног Клуба апсолутно до јуче нису познавала, јер сам ја био члан њиховог клуба, док сам био повјереник Народног Вијећа и док сам био члан Народног Вијећа, и никад им није падало на памет, да о том питању дебатирају, него текар сада, кад је дошло питање коалиције. (Жагор. Глас: Положите мандат!)

Што се пак тиче принципа, који је изнио г. Кристан, и који спада у ову дебату, наиме, да је све ово основано на темељу компромиса, ја се потпуно с тим слажем.

Председник ДР. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ: Г. посланиче, ви имате реч само ради личног објашњења.

ДР. В. ГРГУР АНЂЕЛИНОВИЋ (наставља): Пардон, он је мени предбацио зашто сам иступио из клуба и зашто не положим мандат. Ја морам да изјавим, да је то стаповиште свију нас, и да сам ја такође справан положити свој мандат као што сам већ јавно изразио прије него што је дошло ово питање на тапет, да ћу положити мандат, ако се питање свију заступника, који су из појединих клубова иступили и који су на темељу компромиса у ово вијеће дошли, подвргне ревизији. Нема разлога, да само ја свој мандат подвргнем ревизији, а да се допусти господи из коалиције радикалско-старчевићанске, да раде штогод хоће.

Ја могу да повучем само једну консеквенцу из овога, један закључак. Прво, да је г. Кристан необавештен или само ради њешоте говора, да му говор

испадне мало љешши, дао успоредити мој сручај са случајем г. Дрмончића, јер нема апсолутно никакве успоредбе између једног и другог случаја. Ја сам био само репрезентант Народног Вијећа, а он је био полицијски чиновник. А друго, господо, да нема права г. Кристан нити ико, да ово питање повреди компромиса, дотично иступа из једног клуба у други партијално рјешава, него да је то питање, које се може споразумом и договором странака за читаве скупине и за све појединце укупно и заједно да рјеша. На крају могу да кажем господи од Народног клуба, да ће ово питање одношаја радикалне странке српских радикала са хрватским Старчевићанцима, још једампут доћи на дневни ред!

Председник ДР. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ: Има реч г. Пећић.

ДРАГУТИН ПЕЋИЋ: Господо, допустите ми да учиним једну одбрану у корист рада верификационог одбора противу неоснованих напада, које су господи Шегвић и Кристан примили. Потребно је учинити ту одбрану зато да ствар приликом решавања буде Народног Представништву до краја јасна.

Г. Шегвићу пало је у очи зашто је Верификациони Одбор доносио одлуку са петорицом чланова а није чекао још двојицу, по том тројицу, а најзад још и четворицу осталих. По важности предмета господин налази да смо требали чекати све. Зато господо напомена г. Шегвића мени изгледа необјаснива. Кад би ово било први случај, да је верификациони одбор доносио одлуку са петорицом, ја бих господину признао напомену за оправдану. Али господин Шегвић није нов посланик, он је од почетка овде и ако је пратио извештаје верификационог одбора он ће признати ово двоје: да је само главни извештај подан од свих чланова, а друго: да су сви остали извештаји верификационог одбора подписали са 5—6 чланова. И кад, господо, имате такво стање ствари морате се запитати одкуд г. Шегвићу да овде број учесника замакне за око и да изведе закључак да ова тројица припадају једној групи и као да је ово решење било неко удешавање, кад је већ толико пута решавано са 5 чланова.

Господо, ако би пошли логиком, коју господи наводе, онда би те примере требало ставити код осталих извештаја који су прошли и код којих те напомене нису чиниене, и друго изишло би да по г. Шегвићевом мишљењу требало би да учествује и г. Душан Васиљевић и други који су тада били у Паризу. А како је увек по неко од чланова на путу, то бисмо требали вечно чекати. Ја мислим да такву одлуку не ће нико одобрити. А кад г. Шегвић није код ранијих извештаја запало за око број чланова који су решавали, него му је за око запало сада, овда

томе није разлог број; него сама одлука. Да је ова одлука ове историце била таква какву је желео г. Шегвић, онда му свакојако ни број не би запао за око. Али ми при раду писмо гледали, да ли ће се одлука допадати једноме или другоме, него смо радили онако, како смо налазили да треба радити.

Друга је напомена, што он пита Верификациони Одбор: камо вам у извештају факта да је г. Дрмончић утицао на бираче? Ја ову напомену не могу да разумем. Прочитајте извештај па ћете видети, све околности из којих смо навели закључак. Он као власт дјејствује за време припрема избора око повереника, за време самог избора повереника и за време припрема око избора посланика. Морате дозволити закључак да избор није могао бити слободан и без утицаја. Ако г. Шегвићу није јасно да у тим околностима, што је за време избора радио тај и тај као власт, има утицаја власти на слободу бирања, и да је избор био у сумњи, ако му то све није јасно ја не разумем како би се требали изразити, па да то буде јасно. Господин Шегвић упада у реч па каже, дајте чињенице. Ја сам правник толико година и судио сам толике ствари, бранио сам толике ствари и кад се тражи кривца, да је намерно учинио то дело, нико још није расмрскао дубању, да види ту намеру. Намера изводи из прилика и околности, под којима је дело учињено. Тако и овде утицај се изводи из факта што је за време избора био и власт и кандидат. Ми се друкчије и јасније не можемо изразити.

Г. Кристан је учинио две напомене. Прва је напомена: зашто се ми нисмо обавестили него одобрили избор полицајца у Загребу и друга: зашто ми приликом овога решења нисмо изнели друге околности, писмо ценили морални дефект Дрмончића, да ли је он лопов био и томе подобно.

Код прве напомене ја морам да питам г. Кристана је ли је он био у скупштини кад смо ми решавали о томе избору, и молим га да ми именује лице које је то изнело и од нас тражило поништај тога полицајца па се ми оглушавали и не гласали о том поништају. (Чује се: Није.) Дакле молим вас нити је ко поднео жалбу, нити је ко о томе у верификационом одбору говорио. Избор је дошао као неспорен и ми смо га као неспоренога спровели Народној Скупштини, а Народна Скупштина га је као неспоренога огласила, и сада један паметан посланик устаје и пита: зашто га ми писмо поништили. Ја то не разумем. Како можемо погодити ми да је неки изабрани негде био полицајца, кад то нико не наводи.

Друга приметба коју је г. Кристан изнео, зашто не говоримо о моралном дефекту г. Дрмончића, јесте, господо, којешта. Ми не износимо против чо-

века оно што ми хоћемо. Нисмо по својој вољи изнели ни да је он полицијски писар, ми ништа о томе незнамо и ми би о томе ћутали, ми по нашој вољи, ништа о њему сами не би ни говорили. Изјављена жалба, па је у жалби казано да је господин полицијски писар, па је казано, да је утицао на бираче итд. (Граја). Па је, господо, у жалби мољена Народна Скупштина, да тај избор поништи, зато што није извршен слободно. Ми смо то узели у оцену и о томе смо донели одлуку, и сада један паметан посланик пита: што нисмо говорили да је лопов! Како смемо да говоримо о ствари које нема у жалби и како може један паметан посланик да напада верификациони одбор, што он то није учинио. Нас би онда требало послати у лудницу да смо говорили о човеку оно што се не износи, што нико не покреће, и што ничим није поткрепљено.

Као што видите, господо, приговори нису учињени о самим стварима онаквим какве јесу него су дошли услед непознавања и неразумевања предмета. Ни господин Шегвић ни господин Кристан нису изнели факта која могу да обезнаже извештај верификационог одбора.

Председник *ДР. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ*: Има реч г. Риста Трајковић.

РИСТА ТРАЈКОВИЋ: Господо посланици, писам мислио сад да говорим јер морам да констатујем да је господин Дрмончић мој лични пријатељ и добар човек; али морам само да исправим извесне нетачности. Господа предговорници која су бранила његов мандат позивали су се на правду, закон, објективност и ваздан других ствари и то ми је баш и дало повода, да ја проговорим неколико речи... (Тома Поповић упада у реч. Граја.)

Председник *ДР. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ*: Господине Поповићу, ја вас опомињем да не упадате у реч, јер ако тако продужите бићу принуђен да вам дам опомену, а опомена је дисциплинска казна и уводи се у протокол.

РИСТА ТРАЈКОВИЋ наставља: Примећено је, господо, и ви ћете то у души признати, да ми вас увек мирно слушамо а ви се стално узрујавате и упадате нам у реч. Ја хоћу само ово да кажем: Изазвао ме је господин др. Станишић кад је казао да полицијска власт у Македонији не може имати утицаја на избор. За доказ да није тако ја ћу да се позовем баш на говор господина Настаса Петровића где је он позивајући се на закон па устав и изборна права у своме говору казао како је верификациони одбор поништио мандат господина Дрмончића тобож једино за то што је он из друге партије а не из партије из које је већина чланова верификационог одбора. (Настас Петровић: Ја то нисам

казао.) Нисте казали, али сте ви то вештачки извели у вашем говору. Да, господо, полицијски органи и то не само писари него и жандарми могу утицати на изборе у Македонији најбољи вам је доказ за то сама дотична уредба. Ту се прописују услови за кандидата да се каже да треба да има 10 година сталнога живота итд. и онда се даље каже да све слободне професије могу бити изабране за посланике али само полицијски чиновници не могу. Ето вам, господо, доказа, а на челу Краљевске Владе седи г. Протић ваш Председник. И онда кад имате то пред собом, значи да је Краљевска Влада била принуђена да изда наређење, да се полицијски чиновници не могу да бирају или кандидирају, јер је пред собом имала извештаје својих органа који су већином били радикали и који су својим радом стекли такву репутацију, да им се Краљевска Влада није смела да повјери да им да право кандидације.

Може бити тако како је г. др. Станишић специјализирао случај, да није било утицаја, али кад је избор био без утицаја, откуда онда жалба која директно каже да је било утицаја као полицијског чиновника? Дакле, господо, жалба постоји у њој се тврди да је било утицаја и онда је без сумње тако. (Чеда Костић: Али ми нисмо обласлили владу какве ће услове да прописује. Настаје жагор међу посланицима.) Господо, кад ово говорим не мислим да постврдим, да је г. Дрмончић био под утицајем. Ја то не знам, него браним само један принцип и бранећи принцип, ја браним оно што је у вези с тим, а то је да је г. Дрмончић био полицијски чиновник и да је на сам дан избора дејствовао као полицијски чиновник а повереници су ти који бирају посланике.

И кад тако стоји ствар, апсолутно не може се имати уверење, да није било утицаја. Опћи принцип да избори буду без утицаја, овде је поништен и кад је поништен у једном случају мора се поништити и у другом не за то, што је у питању г. Дрмончић. Г. Дрмончић је поштен човек, он може бити изабран, али ако је хтео правду, он се није смео кандидовати као полицијски чиновник, а најбољи је доказ још и тај, да је Краљевска Влада својим решењем донела да полицијски чиновници не могу бити посланици.

Председник *ДР. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ*: Има реч г. Станишић.

ДР. АЛЕКСА СТАНИШИЋ: Ја ћу бити кратак само ради личног обавештења. Пала је овде примедба где се сумња у моје разлоге да г. Дрмончић није могао утицати као чиновник на ток овога избора. Ја остајем при томе и мислим да ће сваки који хоће да мисли правилно самном се сложити. Један писар, а у округу има још десет писара, има

противу себе 4 начелника среска и окружног начелника који су ако су хтели бити исправни морали дејствовати противу г. Дрмончића. (Жагор међу посланицима. Упадање у реч.) Ако хоћете да се опширно говори ја могу говорити само не мислим да се Народно Преставништво треба тако дуго задржавати на овоме питању.

Председник *ДР. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ*: Има реч г. Мате Дринковић.

ДР. МАТЕ ДРИНКОВИЋ: Ја нисам мислио говорити овде где се ради о питању које мене тако мало интересује, јер је мени сасвим свеједно да ли ће једна група имати једнога човека више или мање, али видим да се у овом сабору уноси у дискусију са оне стране много жучности, са које не би требало да се уноси. (Чује се: Тако је!) Ја поново кажем да је мени свеједно хоће ли у једној групи бити један више или мање али једно пада у очи да је од девет чланова у Верификационом Одбору било само пет кад је ова ствар решавана од њих пет су била тројица против двојице који су ову ствар решили. Наравна ствар да је та чињеница нама непристраснима морала пасти у очи. Ово у толико пре што смо чули не знам од кога да је томе господину не знам од кога речено да ће бити изабран ако приступи у демократски клуб. (Пљескање на десници.) И онда се каже, господо, да се ми заузимамо за радикале и да то значи наш савез са радикалима а г. Кристан је овде у истом смислу говорио као и мој друг Шегвић и то не значи савез. Ми заступамо начела без обзира на власт и ми ћемо имати прилике, кад се обележе наше границе да пред вама свима и пред целим светом изнесемо становиште онако како нам га је Бог у срце записао и ако буде потребно сложићемо се са сраким ошним, који је знао жртвовати живот за политичка уверења а никако са онима који су само из спекулације у један или други клуб зашли. (Пљескање на десници).

Господо, кад сам ово рекао ја ћу сад прећи на стварност. Ја сам пратио ову расправу о г. Дрмончићу, видите да му не знам ни име. (Анђелиновић: Знате да је радикал!) Овде се говори о његовој избору. (Жагор међу посланицима и упадање у реч.)

Господо, ја неке упадице узимам озбиљно и на њих ћу одговорити а црке не узимам озбиљно и на њих нећу одговорити.

Код избора господина Дрмончића говори се и о времену, кад је био изабран, и о размаку кад је имао бити изабран итд. По ја мислим, да ми о том немамо права говорити јер то није мјеродавно за нас. Ово је Скупштина Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, и ми немамо у том погледу никаквих права, и сви смо ми изабрани један од другог.

(Гласови: Нисмо сви!) Али је већина. А једини господин изабран донекле изравно из народа то је баш овај господин Дрмончић. (Др. Торовић: Баш једини није!) И сада расправљамо о томе, хоћемо ли ми, који нисмо непосредно из народа изабрани, поништити мандат ономе, који је изабран непосредно из народа; дакле ми који немамо тога мандата сада хоћемо да њему одузмемо његов мандат за то, што је тобоже био полицијски чиновник. Али нити тај критериј не вриједи, јер онда нисмо праведни. Ми смо најме имали Бог зна колико чиновника који су се касније по одлуци владе ако су хтјели да придрже свој мандат, морали захвалити на чиновничкоме мјесту и то су се захвалили само онда, кад су били у том тијелу, а овај господин, о ком се ради, захвалио се мјесец дана прије избора. Говори се о упливу његовом, о сили изборној и како је право рекао господин Кристан, питамо, је ли је он кога послао у тамницу ради свога избора, или је кога силом или је своју власт било на какви начин употребио у ту сврху? Ту би морало бити доказа пружених за то. Међутим тих доказа ту нема, него их и не може бити. Ја им дам један аргуменат, који говори да тај човек није употребио никаккову власт, за себе. То доказује и она извјешта мјесних власти проти њему из којих се види, да су уверили свој положај против њега. И он је изабран против власти политичкој. Ја ћу да свршим!— Да пружимо доказа да је ова кућа способна да штогод ради; докажимо такођер, да се велике групе не гласе за једног човека, докажимо да одбор кад је у случајној већини од једне групе, да не би смио стварати закључке; и кад су га створили тројица једне групе проти двојици друге групе, онда морамо чекати да буде више група заступано у мнијењу. И ја ћу свакако радо гласовати за избор господина Дрмончића, не могуће за то, што је он радикал, не само за то, што је у савезу с нама, јер ми тога савеза немамо, него за то, што хоћу доказати, да ми не изабрани од народа не смијемо рушити човека, који је непосредно од народа изабран. (Шљесак.)

Председник Др. **ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ**: Реч има господин извјештац.

Извјештац Др. **ХИНКО КРИЗМАН**: Господо народни посланици, и сувише се је расправа отегла и сувише смо драгоцјеног времена потрошили, а да би и ја дуго говорио. Расправа је и сувише испрљена и ја би се одркао ријечи али дужан сам неке несправне и несеноване тврдње нарочито господина предговорника Дринковића. Он је на већину верификационог одбора бацно сумњу, да је поступала пристрано, да је из страначких мотива гласала за поништење мандата господина Дрмон-

чића. Док су неки предговорници слично нешто казали. држао сам, да су то казали ради јефтиног говорничког ефекта, али господин Дринковић је устврдио изричито, да је намјерице сазвана сједница верификационог одбора онда, кад су били у већини чланови демократа а остали чланови одсутни. Константираам, са овог извјештајског места, да је господин др. Дринковић устврдио једну неистину.

Била су одсутна четири члана одбора а то су били др. Сунарић и др. Лончар, од којих је први члан Народног Клуба, а други социјал-демократ, а били су одсутни и два демократа: др. Мажуранић и Душан Васиљевић. Дакле: два према два. Па кад би се према страначком размјеру судило — како нам господа ипсуцуирају — не би гласање имало никаквог другог ефекта. Дакле ово није ништа друго, него једна неозбиљно набачена сумња на већину Верификационог Одбора.

Већина Верификационог Одбора није овде судила ни са ког другог гледишта него са тог, да ли је ту у питању околност, која је могла имати утицаја на чистоћу, правилност и слободу избора. Не треба господо, да се образложавате од коликог пресудног значаја и важности на чистоћу и на правилност избора може бити полицијски апарат и полицијско чиновништво. Јемство противу тога имамо у члану 96. Устава и у члану 18. изборног реда, на који се позива Указ о распису избора у Јужној Србији, који изрично каже: »Не може се кандидовати за народног посланика полицијски чиновник, јер је то по нашем уставу забрањено«. Сувишно је да трошимо речи за потврду овога. Међутим већина Верификационог Одбора није полагала важност на формалну страну: да ли је протекло тридесет дана пре избора од кад је он био разрешен службе, него је полагала важност на материјалну страну: да ли је он могао вршити недопуштени утицај, који угрожава слободу избора. И за већину Верификационог Одбора, једино је била одлучна та околност, да је г. Дрмончић по властитом признању свом пред Верификационим Одбором вршио службу полицијског чиновника до 1. марта, дакле до на један дан пре избора повереника, јер су они били 2. марта. Избор повереника је као што се зна главна ствар, главни моменат избора. Јер ко добије већину при избору повереника, томе је обично и избор осигуран. А колико може бити од утицаја на тај избор повереника чиновник, који суделује при томе избору, то најбоље знамо ми, који смо из оних крајева, где се избор деденијама вршио са повереницима. Полазећи са тога гледишта Верификациони Одбор је установио, да је г. Дрмончић вршио службу полицијског чиновника до дан пре избора повереника, да су сви повереници његовога среза, где се вршио ту службу, за њ гла-

сали и да је тај број гласова изборнога среза горњо-топличкога одлучан по резултат избора.

Субјективно уверавање госпoде говорника са десне стране, да би господин Дрмончић и без овога био изабран, не може да умањи значење ових објективних чињеница, па стога молим Народно Представништво, да гласа за извештај Верификационог Одбора.

Председник Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ : Има реч г. Настас Петровић.

НАСТАС ПЕТРОВИЋ : Ја ћу само још две ствари да додам. Ја Вас молим, да пазите на ову ствар : Господин Дрмончић није кандидат владе, он је опозиционар и као опозиционар и изабран. Чиновник полицијски као опозиционар нигде ни у каквој земљи нити може, нити је овде могао вршити утицај.

Даље, госпoдо, треба имати у виду и ову околност. Ако је до поверења, он се је тамо родио, тамо одрастао, тамо породицу стекао; он је човек школован, паметан, објективан и природан, и у оваквим околностима он је могао потпуно бити и изабран.

Природна је ствар, госпoдо, да је могао имати поверење свога краја. Ако је ико од посланика дошао са поверењем свога краја, то је дошао господин Дрмончић. Ниједна жалба не постоји да је вршио ма какав притисак. И ипак само због тога, што је он био полицијски писар, његов мандат хоће да се поништи. Такав разлог не може опстати, и ја вас молим, да при доношењу одлуке имате све ово у виду и да огласите избор господина Дрмончића као правилан, пошто он то заслужује, јер је народним поверењем дошао овамо.

Председник Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ : Има реч г. Драгутин Пећић. (Настас Петровић: Не може више г. Пећић да говори.)

Ради чега хоћете да говорите?

ДРАГ. ПЕЋИЋ : Хоћу да изјавим, да је г. Настас Петровић изнео овде једну ствар која не постоји у истину. Није истина, да нема жалбе. Напрстив баш из тога разлога, што постоји утицај господина Дрмончића, подигнута је жалба и тражено је од Скупштине да се тај избор поништи. (Настас Петровић: Нема жалбе од бирача.)

Председник Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ : Нема више пријављених говорника. Сад ћемо приступити одлуци. Гласаће се за извештај Верификационог Одбора и проти извештаја. Гласаће се устајањем и седањем. Ко је за извештај Верификационог Одбора, тај ће седети, а ко је против, он ће устати.

НАСТАС ПЕТРОВИЋ : Противан сам томе, јер се прави забуна. Треба да ставите, г. председниче, питање : ко је за извештај Верификационог Одбора онако како он гласи, тај нека седи, а ко је против нека устане.

Председник Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ : Ко је за извештај Верификационог Одбора, да се поништи мандат г. Дрмончића тај ће седети, а ко је против, тај нека устане. (Чује се : Какав извештај?) Ја овде имам само један извештај, извештај Верификационог Одбора. Ви сте га сви прочитали, и он предлаже, да се уништи мандат г. Дрмончића.

Према томе, ја постављам ово питање Народном Представништву : Ко је за извештај Верификационог Одбора он ће седети, а ко је против он ће устати. (Већина устаје.) Мени се чини да је већина устати. (Већина устаје.) Мени се чини да је већина. По пословнику, ја имам права да се уверим, да ли је већина, која је седела, или устала, и ако то нико не тражи.

Председник Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ : Госпoдо, ја оиет питам ко је за извештај Верификационог Одбора, а ви знате, како гласи, нека седи, а ко је против нека устане. (Већина устаје.) Госпoдо, већина стоји. (Бука и приговарања.) Госпoдо, ја сам приметио, да већина стоји, и према томе објављујем, да је извештај Верификационог Одбора одбачен, и мандат г. Дрмончића одобрен. (Народни посланик Драг. Пећић: Констатирам, да сте објавили један резултат, који нема подршка већине. — Велика бука.)

Председник Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ : Данашњу седницу закључујем, а идућу заказујем за сутра по подне у 16 часова са овим дневним редом :

1. Друго читање предлога закона о пунолетству.
2. Први претрес закона о држављанству.

(Усваја се.)

Видео Секретар :

Др. ИВАН КРНИЦ с. р.

ДОПУНЕ И ПРЕДЛОЗИ

О НАКНАДИ ШТЕТЕ РАТОМ ПОЧИЊЕНЕ

Народном Представништву.

Подносим допуне у предлогу за накнаду штете. Молим да се приме, здружи и пошаљу државном Савету на мишљење. Превелика важност проблема о репарацији материјалне културе треба јако да заинтересује народне посланике и да их сакупи ограда на изгласавању позитивних закона, који би увели земљу у нов правни живот, сурово угроженом трогодишњом туђинском доминацијом. Почетак би био у уређењу имовинских односа, чији је основ у брзом и националним решењу истакнутог питања. Сума накнаде коју би непријатељ нама имао да исплати, не зна се, нити се може и сме чекати. Сустигле су се више генерација изнурених и оптерећених дуговима и теретима својих предака. Данашњи нараштај у седмогодишњој интензивној борби, смрвљен и малаксао, тражи окрепљења. Не укажемо ли му ефикасну помоћ у питању је здрав народни живот. Треба народ што пре оснажити и оспособити за рад на своме материјалном благостању.

Да пропратимо допуне кратким објашњењем:

I.

Прва је допуна у члану трећем, а у забрани да се страним поданицима и свима који су служили непријатеља у земљи или ван ње, даје накнада.

Кад се прокламује начело народне солидарности у ратним тегобама и губигодинама; кад се на пољу народне части а за одбрану народног бића траже жртве у крви и имовини, сасвим је оправдано одбити све, који су директно или индиректно, пасивном резистенцијом или активно радили против заједнице и ометали постигнуће циља. У данашњој међународној утакмици крајњи сукоби решавају се на бојном пољу. Дужност је општа. Грађани, који се у оваквим околностима нађу да се огреше о своју дужност, немају права да очекују ма какву помоћ. Социјална правда захтева да се издајници казне, а пасивни посматраоци елиминирају од свакога учешћа у бенефицијама.

II

У другом одељку унете су прецизне одредбе за досуђивање накнаде.

Мерило за оцену при одлучивању јесте реконструкција материјалног добра. Ако се има да обнавља грађевина, да подигне виноград, забран, воћ-

нак, пљивик, да инсталише фабрика, онда се досуђује сума потребна за потпуно реконструисање, а ако је коме забрањено подизање или он то сам није учинио, онда се даје накнада по оцени вредности саме грађевине у староме стању.

По оваквом мерилу накнада стоке, алата и машина потребних за рад, даје се у суми довољној за набавку. Вредни папири накнађују се по курсу у време мобилизације, а луксусне ствари по нижој цени.

III

У трећем су одељку одредбе за састав и рад више комисије и средских нижих комисија.

За ново присаједињене крајеве, сем Македоније и Црне Горе, тежиште је накнаде у доказивању постајања и извесности оштећених добара. За Србију, Македонију и Црну Гору доказ је груба и варварска инвазија. Овде је претежнија количина плаћања за поједине порушене и оштећене објекте. Зато сам ја сматрао за корисно да усвојим предлог из француског закона о организовању виших и нижих комисија.

Ради једнообразности, а једнообразност је најјача подлога за правичност, корисно је детаљисати и категорисати све предмете једне врсте. У агрикултурној држави, као што је наша, то је лако извести. Ми имамо једнолику привреду, него разноврсност у израђевинама, више у сировинама но у еспапу, и онда у обрасцима неће бити велике диференције. Према сакупљеним подацима, виша комисија за 90 посто нашег грађанства има већ обележене формуларе. То су: порушене грађевине, упропашћени усеви и однета стока. Несумњиво свака категорија, имаће више других поткатегија; али кад се у овим линијама обележи правац рада у оцени и да директива нижим комисијама, онда ће оне имати јак штит за одбрану субјективних потраживања и оцена. Средске комисије на лицу места, лако ће се оријентисати у послу, а још лакше увидети разлике у специјалним приликама.

IV

Допуне садрже једно одступање од досада усвојених начела за све законе, да су општи и да се примењују једино на све. Одступања се чине у корист становништва округа топличког и среза јабланичког. Министар је овлашћен да даје авансе по пријавама, не чекајући судску пресуду.

Закопи се примењују једнако према свакоме, али у једнаким околностима. Топличани и Јабланичани су изузетно много више пострадали по други окрузи. Они су дали, поред имовине, и многу радну снагу. Сходно је за друштво да своје грађане помогне, да они нађу замене изгинулим жртвама у накнади, а још и да добију моралну сатисфакцију у сазнању да њихову борбу друштво признаје и награђује.

Прилаже се предлог.

11. јуна 1919.

Београд.

Илија Илић,
народни посланик.

ЗАКОН О НАКНАДИ ШТЕТЕ РАТОМ ПРИЧИЊЕНЕ.

а) Опште одредбе:

Члан 1.

Штете доказане и материјалне нанете становништву Краљевине Србије и у присаједињеним областима на добрима покретним и непокретним интегрално се накнађују, под условом да су проузроковане непосредно у рату и поводом ратне операције и припреме.

Члан 2.

Врсте штета побројане су у чланку другом ранијег пројекта. Штете се утврђују, процене се врше и накнаде досуђују за сваког потражњоца посебно и то по категоријама. Појединци су дужни да детаљно тражења по спремљеним обрасцима и да траже да се по свакој врсти доноси засебна одлука.

Члан 3.

Право на накнаду штете имају и страни поданици ако постоји реципроцитет између држава и ако су партиципирани у рату.

б) Накнада.

Члан 4.

Накнада непокретности садржи суму губитака у времену мобилизације и у времену оштећења, као и суму допуњујућих трошкова за обнове куће, дућана итд. као и куповину покретних добара, алата, машина, стоке итд.

Члан 5.

И ако је непокретно добро употребом изгубило своју првобитну вредност, или је увећана цена по-

кретних ствари и стоке, накнада се даје у висини суме довољне за обнову. Суд је дужан у пресуди назначити колика се сума даје за предмет у старом стању, а колика за инсталисање или куповину. Хоће ли се вишак вредности вратити држави, одлучиће Министарски Савет.

Члан 6.

За већ подигнуте грађевине пре ступања овога закона у живот, досуђује се утрошена сума. Потражилац мора да докаже да му је грађевина у рату срушена.

Члан 7.

За земљишта: њиве, ливаде, пашњаке, забране, воћњаке, винограде, шљивике, шуме као и за оградне имању, накнада се даје у суми, да се лозе, дрвећа и усеви засаде и подигну.

Члан 8.

За акције, облигације и све папире од вредности, ако се њихово постајање утврди, даје се накнада по курсу у очи мобилизације.

Члан 9.

Потребно покућство као и најнужнији намештај у кући и кујинске ствари исплађују се у суми довољној за куповину а луксусни намештај кад и луксусни предмети по нахођењу Више Комисије.

Члан 10.

Породице погинулих ратника као и лични инвалиди добивају накнаду по специјалном закону о потпори.

В. ДОСУДА НАКНАДЕ.

а) Комисије:

Члан 11.

Штета предвиђена у унапред предвиђеним одредбама оцењује се средством нижих комисија, а по упуствима израђеним у седницама Више Комисије.

Члан 12.

Окружни одбори у сваком округу према сакупљеним подацима одређују број средњих комисија и места њиховог рада. Он позива оштећене, даје им упутства и спрема материјал за пријаве.

Члан 13.

Састав Комисија, њихову надлежност и процедуру прописује Највиша Комисија. У Ниже Комисије улазе судски и административни чиновници, самоуправни службеници, чланови трговачких, индустријских и радничких комора, пољопривредних друштва, земљорадничких задруга и занатлијских еснафа. Министар Правде даје списак судских, а Министар Унутрашњих Дела само административних чиновника, а приватна удружења и окружни одбори списак својих службеника.

Члан 14.

Појединци могу предавати своје тражбине: општинама, срезу или окружној власти. Они су дужни назначити стоје ли на имању какви терети: интабулације, залоге или закупи.

Члан 15.

Комисије су дужне да покушају равнање са оштећенима, ако не успеју, састављају протокол процењених тражбина и предају га молиоцу.

В. СУДОВИ.

Члан 16.

У сваком срезу или у свака два среза установљавају се привремени судови за досуђивање накнаде штете.

Члан 17.

Судови су дужни да донесу одлуку по свакој категорији штета, по сваком правном фактичком питању покренутом у рекламацију у протоколу комисије, а ако нађе да комисије нису правилно извршили процену враћају предмет на поновни рад. Судови ће назначити у пресуди, да терети повериоца на имању дужника остају. Пресуда се доноси без обзира на постојеће интабулације.

Члан 18.

Судови ће досудити накнаду првом сопственику и ако је имање прешло у друге руке. Уговор о куповини сматра се да је раскинут с обвезом да продавац врати куповну цену.

Члан 19.

Судови раде или појединачно или по реферату једног судије у колегијуму или у присуству свију

судија, а за најтеже случајеве извиђање се врши у заседању у присуству свију судија.

Члан 20.

Заступништво може бити по прописима грађанског судског поступка.

Члан 21.

Сва доказна средства, па и саме предпоставке дозвољене су. Сродници, као и домаће слуге, могу бити сведоци.

Члан 22.

На тражење може се парничарима издати кратак извод пресуде.

Г. ПЛАЋАЊЕ.

Члан 23.

Кад оштећени добије пресуду обраћа се државној благајни или окружним финансијским управама за накнаду. Државне благајне дужне су исплатити означене суме оним потражиоцима, који има да реконструишу поништено добро или да купе стоку и алат. Свима осталим потражиоцима исплаћиваће у уплатама означеним у пресуди.

Члан 24.

Држава се ослобођава давања накнаде ако оштећеноме уступи земљиште равно у мери и квалитету порушеног добра; ако сагради кућу, дућан или магазу у вредности порушених грађевина или ако да стоку исте врсте и вредности.

СПЕЦИЈАЛНЕ ОДРЕДБЕ.

Члан 25.

Немају права на накнаду штете они који су служили непријатељу у времену окупације ван земље или у земљи, ако су за такву службу судом осуђени.

Члан 26.

Овлашћује се Министар Финансија да пре пресуде судске, а на основу пријага изда известан аванс оштећенима из округа топличког и среза јабланичког.

